

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

INSTITUT MEZINÁRODNÍCH STUDIÍ

Katedra ruských a východoevropských studií

Diplomová práce

2021

Tomáš Mitscherling

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

INSTITUT MEZINÁRODNÍCH STUDIÍ

**Privatizace státních podniků na Ukrajině: Příklad
Kryvorižstal**

Diplomová práce

Autor práce: Tomáš Mitscherling

Studijní program: Mezinárodní teritoriální studia

Vedoucí práce: PhDr. Jan Šír, Ph.D.

Rok obhajoby: 2021

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 24.07.2021

Tomáš Mitscherling

Bibliografický záznam

MITSCHERLING, Tomáš. *Privatizace státních podniků na Ukrajině: Případ Kryvorížstal*. Praha, 2021. s. Diplomová práce (Mgr.). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií. Katedra ruských a východoevropských studií. Vedoucí práce PhDr. Jan Šír, Ph.D.

Rozsah práce: 15 484 slov (116 364 znaků vč. mezer)

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá privatizací státních podniků na Ukrajině, konkrétně se jedná o případovou studii privatizace oceláren Kryvorižstal. Časově se práce zaměřuje na období druhého prezidentství Leonida Kučmy až do samotné privatizace podniku Kryvorižstal v roce 2004. Soustředí se na působení politické garnitury, která byla u moci, na vliv jednotlivých oligarchických skupin na privatizaci. Práce vychází z analýzy a komparace monografií ke zvolené problematice a z elektronických zdrojů.

Klíčová slova

Oligarchie, Leonid Kučma, Viktor Pinčuk (Interpipe), Rinat Achmetov (SCM), Viktor Janukovyč, Viktor Juščenko, Ukrajina

Abstract

The thesis deals with the privatization of state-owned enterprises in Ukraine, specifically a case study of the privatization of Kryvorizhstal steelworks. The work covers the period of Leonid Kuchma's presidency until the privatization of Kryvorizhstal. It focuses on the influence of the political establishment that was in power, the influence of individual oligarchic groups on privatization. The work is based on analyses and comparisons of monographs on selected problems and on electronic sources.

Keywords

Oligarchy, Leonid Kuchma, Viktor Pinchuk (Interpipe), Rinat Achmetov (SCM), Viktor Yanukovich, Viktor Yushchenko, Ukraine

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval především PhDr. Janu Šírovi, Ph.D., za jeho cenné kritické připomínky k obsahu diplomové práce, ale také za přínosné konzultace v oblasti ukrajinské politiky a ekonomiky.

Obsah

Úvod	2
Rozbor literatury	5
1. Teorie a konceptuální vymezení	8
1.1 Neopatrimonialismus.....	8
1.2 Základní pojmy a typy privatizace	13
2. Privatizace na Ukrajině	17
2.1 Hromadná privatizace v letech 1992–2000	18
2.2 Způsoby privatizace v období let 2000 až 2004	20
3. Kučmův režim a jeho vliv na privatizaci v letech 1999 až 2004	22
3.1 Oligarchické klany.....	23
3.2 Propojení politiky s byznysem.....	28
3.3 Cílená strategie privatizace po parlamentních volbách 2002	33
4. Případ Kryvorižstal	43
4.1 Historie oceláren Kryvorižstal	45
4.2 Analýza způsobu, průběhu a výsledku privatizace.....	45
4.3 Oficiální oznámení privatizace	50
Závěr.....	61
Použitá literatura	65

Úvod

Většina států postsovětského bloku po rozpadu Sovětského svazu řešila problematiku přechodu od centrálně řízeného hospodářství, kdy téměř vše vlastnil stát, k tržnímu typu hospodářství, kdy většina státních podniků přešla do soukromého vlastnictví. K dosažení tohoto cíle docházelo mimo jiné prostřednictvím privatizace. Samotný proces privatizace se stát od státu pochopitelně lišil a v každé zemi na něj měly vliv jiné faktory, které musejí být při detailnější studii reflektovány. V případě postsovětských zemí jsou ony rozdílné vlivy menší a převažují zejména společné rysy.

V práci budu analyzovat faktory, které obecně ovlivňovaly privatizaci ukrajinských státních podniků. Soustředím se na působení politické garnitury a státního aparátu, který nepochybně hrál výraznou roli při aukcích podniků a měl moc stanovovat podmínky jednotlivých privatizací. Dalším, bezpochyby důležitým faktorem, je soukromý domácí sektor, který se o v mnoha případech velmi cenný státní majetek ucházel. V tomto případě se jednalo o vlivné oligarchické skupiny, které se dělily na klany podle toho, z jakého regionu pocházely či v jakém regionu byly nejaktivnější. Autor se v práci soustředí zejména na tři nejmnocnější oligarchické klany, pocházející z Doněcka, Dněpropetrovsku a Kyjeva, a na jejich nejvýraznější členy. Vzhledem k povaze a způsobu ukrajinské privatizace bude zvláštní pozornost věnována vztahu mezi státním aparátem, popřípadě politickou elitou, která byla v danou dobu u moci, a těmito oligarchickými klany. V neposlední řadě se autor soustředí na ekonomické vlivy v zemi, jakým způsobem určovaly směr privatizace, a také na sílu zahraničních faktorů na průběh aukcí.

Cílem této práce bude analýza průběhu privatizace oceláren Kryvorížstal, na pozadí politického a ekonomického systému Ukrajiny vzniklého po rozpadu SSSR. Průběh a výsledek privatizace zde neměl

primárně za cíl ekonomickou výhodnost, ale mocenské a ekonomické posílení vládnoucí politické a ekonomické elity. Autor se pokusí zodpovědět, jak je možné, že se privatizace perspektivních státních podniků dostávaly do rukou oligarchů za výhodných podmínek? Tato práce bude vycházet z předpokladu, že vliv mezi vládnoucí politickou garniturou a soukromým sektorem (oligarchy) měl pro přípravu, průběh a výsledek privatizace klíčovou roli.

Práce se opírá o teorii neopatrimonialismu. Tato teorie slouží jako základní konceptuální rámec pro samotnou analýzu případu privatizace oceláren Kryvorižstal. Teorie neopatrimonialismu také pomáhá autorovi vyložit, proč byl průběh a výsledek privatizace Kryvorižstalu takový, jaký byl. Hlavním rysem neopatrimonialních režimů je soukromé přivlastnění veřejné sféry, jejíž základ tvoří klientelistické vazby. Z tohoto důvodu bude při analýze kladen důraz na tyto vazby mezi politickými a ekonomickými elitami. Z metodologického pohledu je práce instrumentální případovou studií privatizace Kryvorižstalu. V praktické části jsou nejprve obecně popsány základní typy privatizace na Ukrajině. Následně je charakterizován režim prezidenta Kučmy mezi lety 1999 až 2004 včetně přiblížení role oligarchů na Ukrajině a jejich vztahu k politické vládnoucí vrstvě, který měl vliv na privatizaci státních podniků.

Práce je vedle úvodu a závěru rozdělena do čtyř kapitol. První část této práce obsáhne vymezení a popis teoretických pojmů, jež budou dále aplikovány na privatizace státních podniků v postsovětských zemích. Jádro kapitoly tvoří pak přiblížení hlavních rysů neopatrimonialních vztahů a patronážních vazeb pro strukturování politicko-ekonomických procesů. Zároveň bude zaměřena pozornost na pojem klientelismu, který hrál v ukrajinské privatizace důležitou roli. Součástí této kapitoly bude také obecné vymezení pojmu privatizace a jejích typů. Práce podá rovněž

základní přehled průběhu ukrajinské privatizace po roce 1991, jako například rozdělení na masovou privatizaci a aukce jednotlivých podniků.

Následující třetí a čtvrtá kapitola práce tvoří nejobsáhlejší část studie. Třetí kapitola podává charakteristiku režimu na Ukrajině v období druhého mandátu prezidenta Leonida Kučmy mezi lety 1999–2004. Autor se v této části soustředí především na definování politického a ekonomického fungování země za Kučmy. Důležitou součástí je podkapitola zaměřující se na oligarchy a podávající popis jejich činností a jejich propojení na politiku, které jim napomáhalo v procesu privatizace. V neposlední řadě se práce věnuje období po roce 2002, kdy se premiérem země stal představitel Doněckého klanu Viktor Janukovyč. Poslední, čtvrtá kapitola se soustředí na případovou studii konkrétní privatizaci oceláren Kryvorižstal.

Jelikož po Oranžové revoluci v roce 2004 došlo na Ukrajině ke změně mocenských poměrů, docházelo k reprivatizaci značného množství podniků, Kryvorižstal nevyjímaje. To by dle názoru autora poskytlo téma na další studie. Z tohoto důvodu bude práce časově ukončena oznámením o vítězi aukce o ocelárny Krivorižstal v červnu 2004.

Práce bude zakončena závěrem, kde se autor pokusí zhodnotit výsledky studie na základě cíle stanoveného v úvodu. Vzhledem k povaze politického a ekonomického života na Ukrajině v daném časovém období je ambicí textu pokusit se najít spojitost mezi politiky a oligarchy v procesu privatizace Kryvorižstalu.

Rozbor literatury

Primární zdroje pro tuto práci představovaly v první řadě oficiální státní materiály, jako například detailní informace o privatizaci jednotlivých podniků z Fondu státního majetku (dostupné z databáze Fondu národního majetku Ukrajiny www.spfu.gov.ua). Podobně autor přistoupil i k veřejným prohlášením jednotlivých veřejných činitelů. Původní záměr autora zahrnoval sběr dat pomocí rozhovorů, online i přímo na Ukrajině s osobami, které se přímo či nepřímo účastnily privatizace na Ukrajině. Jednalo se o čtyři osoby, které v minulosti působily v řídicích funkcích Ministerstva energetiky Ukrajiny a ve státním koncernu Naftohaz. Všechny autorem oslovené osoby odmítly hovořit o detailnějších informacích týkajících se privatizace. Z tohoto důvodu se autor rozhodl text dokončit jen za pomoci veřejně dostupných zdrojů, jako byl ukrajinský denní tisk. Zcela zásadní se pro mě staly stránky deníku Українська Правда а Корреспондент. Ty poskytly cenné informace tvořící jádro čtvrté kapitoly o privatizaci Kryvorižstalu. Umožnily zakomponovat důležité informace týkající se privatizace oceláren. Stránky deníků Українська Правда а Корреспондент bych vyzdvihl proto, jelikož se jedná o nezávislé ukrajinské zpravodajské servery zabývající se ekonomikou a politikou v zemi.

Sekundární zdroje, ze kterých práce čerpala, jsou akademické knihy a články v anglickém nebo ruském jazyce. Co se týká sekundární literatury o teorii, je potřeba vyzdvihnout zejména dvě zdroje. Jsou to práce Michaela Brattona *Neopatrimonial Regimes and Political Transitions in Africa* a kniha Oleksandra Fisuna *Rethinking Post-Soviet Party Politics from Neopatrimonial Perspective*. Michael Bratton ve své knize přibližuje, jak si v neopatrimoniálních režimech vládcí udržují moc pomocí osobní patronáže. Dále zohlednil i fakt, že tyto režimy stojí na silném klientelismu a distribuci veřejných zdrojů. Na druhé straně Oleksandr Fisun definuje ve své knize

hlavní znaky neopatrimoniálních režimů v postsovětských zemích. Proto jsem využil tuto knihu a její teoretický aparát aplikoval na režim na Ukrajině.¹

Zdroje, ze kterých čerpá druhá kapitola zabývající se privatizací na Ukrajině, je především „Privatization Before and After the Orange Revolution. Problems of Economic” Transition Aleksandra Paskhavera a Lidie Verkhovodovové, která obsahuje užitečné informace o privatizaci na Ukrajině od roku 1992 až po rok 2005. Součástí jsou také statistické údaje o počtu privatizovaných podniků v daných obdobích.² V praktické části bych rád zmínil knihu Oleha Havrylyshyna *The Political Economy of Independent Ukraine: Slow Starts, False Starts, and a Last Chance*. Kniha představuje cenný zdroj dat o ekonomickém a politickém vývoji po roce 1991, které byly využity především v třetí a čtvrté kapitole práce.³ Cenné informace o fenoménu oligarchie na Ukrajině poskytl „The Rise of the Ukrainian Oligarchs” od Rosarie Puglisi. Informace se týkaly struktury oligarchických klanů v zemi, napojení oligarchů na ukrajinskou politiku i vztah oligarchů a prezidenta Kučmy jako osoby, která stála ve středu politického a ekonomického dění na Ukrajině.⁴ V neposlední řadě je třeba zmínit práci předního odborníka na ekonomickou transformaci a vývoj oligarchie na Ukrajině a Rusku Anderse Aslunda *How Ukraine Became a Market and Democracy*. Jeho kniha představuje zásadní příspěvek, které jsem využil ve

---

¹ BRATTON, M.: Neopatrimonial Regimes and Political Transitions in Africa. World Politics Johns Hopkins University Press. 1994. 46(4), 453-489.

FISUN, O.: Rethinking Post-Soviet Party Politics from Neopatrimonial Perspective. Demokratizatsiya. 2012.

² PASKHAVER, A. a VERKHOVODOVA, L.: Privatization Before and After the Orange Revolution. Problems of Economic Transition [online]. 2007. 50(3), 5-40.

³ HAVRYLYSHYN, O.: The Political Economy of Independent Ukraine: Slow Starts, False Starts, and a Last Chance?. London: Palgrave Macmillan. 2017.

⁴ PUGLISI, R.: The Rise of The Ukrainian Oligarchs. Democratization [online]. 2003. 10(3), 99-123. s.

třetí kapitole, kde se pojednává o oligarších, politice a jejich vzájemném propojení.⁵

V neposlední řadě stojí za zmínku server Radio Free Europe / Radio Liberty, který byl také využit jako zdroj informací o privatizaci Kryvorižstalu.⁶

---

⁵ ASLUND, A.: How Ukraine Became a Market Economy and Democracy. Washington, DC: Peterson Institute for International Economics. 2009.

⁶ www.rferl.org.

1. Teorie a konceptuální vymezení

Základní zvolenou teorií pro případovou studii zabývající se privatizací státních podniků na Ukrajině, a konkrétně privatizací oceláren Kryvorižstal, je teorie neopatrimonialismu.

1.1 Neopatrimonialismus

Neopatrimonialismus odkazuje na termín Maxe Webera patrimonialismus, z jeho díla *Economy and Society*. Weber pomocí teorie patrimonialismu konceptualizoval vztahy mezi panovníkem a ostatními státními úředníky dané země. Takový typ moci považoval Weber za opačný vůči racionálně-právní moci veřejné sféry. Hlavním znakem této teorie je osobní přivlastnění si vládní sféry těmi, kdo jsou u moci, stejně jako nedělitelnost veřejné a soukromé sféry společnosti. Oproti tomu teorie neopatrimonialismu byla v první řadě použita pro analýzu rozvojových zemí v Africe a na Blízkém Východě, avšak lze ji aplikovat i na státy bývalého Sovětského svazu. Hlavním rysem neopatrimonialních režimů je soukromé přivlastnění veřejné sféry, jejíž základ tvoří klientelistické vazby. Veřejná a soukromá sféra jsou de iure odděleny, ale de facto separace mezi nimi do velké míry neexistuje. Důsledek toho je, že politici, kteří jsou u moci, a na ně napojení podnikatelé či státní úředníci často využívají veřejné zdroje k nabytí soukromého majetku a k upevnění svého postavení. Z tohoto důvodu je v tomto systému hluboce zakořeněna korupce. Obcházení formálních pravidel je běžnou praxí.⁷

V neopatrimonialním státu dochází k podpoře k podpoře autoritativních prvků a tendencí ve společnosti. Tento způsob interakce mezi státem a společností blokuje další sociální a ekonomický rozvoj země. Klíčovou

---

⁷ MALYGINA, K.: Ukraine as a Neo-Patrimonial State: Understanding Political Change in Ukraine in 2005-2010. *Journal for Labour and Social Affairs in Eastern Europe* [online]. 2010, 13(1), s. 15.

charakteristikou neopatrimoniálního státního aparátu je nedostatek transparentnosti, a zároveň překrývající se kompetence úřadů a ministerstev. To je dobře vidět na příkladu Ukrajiny, kde jedním z významných rysů sociálního a ekonomického rozvoje nezávislé Ukrajiny byl rozpad státního aparátu. Ovládnutí státních struktur vládnoucími oligarchickými klany, šíření korupčních praktik ve státní byrokracii a paralyzující dopad státních intervencí ovlivnil ekonomický život v zemi.⁸

Další typickou součástí neopatrimonialismu je určitá forma klientelismu. Ten je nejčastějším způsobem nábory budoucích státních zaměstnanců do veřejné správy, který není založen na vhodné kvalifikaci a odbornosti dotyčných, nýbrž kritériem je očekávaná osobní loajalita zaměstnance vůči nadřízenému. Klientelismus tak spojuje státní instituce, politické strany, média, ekonomické hráče a mnohé další.⁹ Je také úzce spjat se spoluprací politické třídy s kriminálním světem, kdy často vysoce postavení politici jsou aktivní v podsvětí. Příkladem státu, kde platí výše uvedené definice neopatrimonialismu a s ním spojené vlastnosti, je Ukrajina po získání nezávislosti v roce 1991. Po získání nezávislosti Ukrajině chyběly předpoklady pro budoucí ekonomický rozvoj země. Stát dokázaly ovládnout klanové struktury napojené na politickou sféru a nízký zájem ukrajinské společnosti umožnil privatizaci státu.¹⁰

V neopatrimoniálním státu je potřeba rozlišit mezi formální a neformální složkou. Ve formální složce se nachází racionálně-byrokratická struktura a formální ústavní instituce. Neformální složka se skládá ze tří částí. Z patriarchálních norem osobní vlády, z loajality k vládci a záštitě vztahu

---

⁸ ZON, V. H.: Neo-Patrimonialism as an Impediment to Economic Development: The Case of Ukraine. *Journal of Communist Studies and Transition Politics* [online]. 2001, 14(3), 71-95. s. 82.

⁹ MALYGINA, K.: Ukraine as a Neo-Patrimonial State: Understanding Political Change in Ukraine in 2005-2010. *Journal for Labour and Social Affairs in Eastern Europe* [online]. 2010, 13(1), s. 17.

¹⁰ ZON, V. H.: Neo-Patrimonialism as an Impediment to Economic Development: The Case of Ukraine. *Journal of Communist Studies and Transition Politics* [online]. 2001, 14(3), 71-95. s. 85.

patron-klient.¹¹ Dle knihy *Neopatrimoniální režimy* od Michaela Brattona se tyto režimy vyznačují tím, že si autokratický vládce udržuje státní moc skrze extenzivní osobní patronáž. Úroveň, do jaké míry patronáž a neformální vztahy mezi patronem a klientem pronikají státními institucemi, je rozdílná. Neformální konexe jsou založeny buď na výměně finančních zdrojů za politickou podporu, nebo na distribuci veřejných zdrojů ve formě státního majetku. Lze předpokládat, že v reálných situacích se obě formy prolínají. Politický představitel může reprezentovat pouze úzké mocensky i finančně zainteresované skupiny nebo se pokoušet vytvořit konsensus mezi politickými a ekonomickými elitami. Jednotlivým zájmům skupin mohou být podřízeny některé státní instituce, a zároveň jiným skupinám může být znemožněno být aktivními ve státních strukturách. Právo vládnout je v neopatrimoniálních režimech dáno osobě prezidenta, premiéra či autokratického vládce. Vztahy osobní loajality nebo závislosti prostupují celým formálním politickým a byrokratickým systémem. Osobní vazby k prezidentovi či premiérovi země jsou natolik důležité, že utvářejí základ většiny politických institucí země. Důležitá rozhodnutí se povětšinou odehrávají v rámci úzce sociálně definované skupiny mezi členy politického a ekonomického života. Materiální odměna pro členy ekonomického života je vyměněnou za mobilizaci politické podpory klientem v nejčastějším případě před volbami.¹²

Co se týče postkomunistických zemí, kam pochopitelně spadá i Ukrajina, tak část aktivních politiků se logicky přesouvají k dědictví SSSR, otázkám koncentrace moci, klientelistickým vazbám a všudypřítomné korupce. Herbert Kitschelt ve své knize *Post-Communist Party Systems* rozlišuje tři typy komunistických režimů: patrimoniální, byrokraticko-

---

¹¹ ISAACS, R.: *Neopatrimonialism and Beyond: Reassessing the Formal and Informal in the Study of Central Asian Politics*. Contemporary Politics. 2014, 20(2), 229-245. s. 235.

¹² BRATTON, M.: *Neopatrimonial Regimes and Political Transitions in Africa*. World Politics Johns Hopkins University Press. 1994, 46(4), 453-489. s. 460.

autoritářský a národně akomodativní. Post-sovětskou Ukrajinu řadí mezi patrimonální režimy, vyznačující se hierarchickými vztahy patron-klient a nízkou úrovní byrokratické profesionalizace.¹³

Výsledkem kolapsu komunistického systému proto dle mnoha odborníků nebyl primárně posun směrem k demokracii. Státy bývalého sovětského bloku přetvořily patrimonální formu panství, které existovalo řadu let v sovětském systému, do nové formy neopatrimonialismu.

Hlavní znaky postsovětského neopatrimonialismu definuje Oleksandr Fisun. Prvním znakem je vytvoření vrstvy ziskuchtivých politicko-obchodních elit a byrokratů, kteří využívají svého majetku a politických konexí k dosažení ekonomických cílů. Druhým rysem je přivlastnění si struktur a zdrojů státu, především represivních složek a fiskálních funkcí, k porážce politické opozice a eliminaci ekonomických konkurentů. Třetím znakem je klíčová role sítě neformálních patronážních vazeb pro strukturování politických a ekonomických procesů.¹⁴

Neopatrimonální struktury v post-sovětských režimech mají různé variace, které v sobě zahrnují formální moderní prvky, jako jsou parlamenty, pluralitní systémy či svobodná volební soutěž. Jenže tyto prvky působí v těchto případech pouze jako zástěrka. Jsou vnitřně podřízeny patrimonální mašinérii. Výsledkem toho je, že racionálně-právní prvky veřejné sféry nehrají v mocenských vztazích určující roli. Oproti tomu neformální vazby mezi patronem a klientem takovou roli hrají, neboť regulují přístup neopatrimonálních hráčů k různým zdrojům na základě osobní loajality a kapitálových výměn. Postsovětské režimy se vyznačují koncentrací moci v rukou jedné či maximálně několika osob, které si udržují kontrolu

---

¹³ KITSCHOLT, H.: Post-Communist Party Systems: Competition, Representation, and Inter-Party Cooperation. Cambridge University Press. 1999, s. 45.

¹⁴ FISUN, O.: Rethinking Post-Soviet Party Politics from Neopatrimonial Perspective. Demokratizatsiya [online]. 2012, 20(2), 87-96. s. 88.

distribucí ochrany pomocí sítě různých aktérů, kterými jsou političtí podnikatelé, oligarchové, loajální elity či příbuzní. Postsovětské systémy se řídí logikou neopatrimoniálního politického procesu, který není bojem politických alternativ v kontextu parlamentní soutěže, ale zápolením, ve kterém se různé frakce byrokracie snaží monopolizovat hlavní segmenty sítě mezi patronem a klientem. Dalším motivem politického boje je například získání kontroly nad distribucí zdrojů. Na rozdíl od vývoje v jiných částech světa, elity ve většině post-sovětských režimech jsou rozděleny podle vládcem řízené klientelistické distribuce. Obecně tedy platí, že elity nejsou zainteresovány v demokratické transformaci politické sféry, ani v přechodu k demokratickým pravidlům politické a ekonomické soutěže, jako je například privatizace. Tímto způsobem byly základní prvky moderního demokratického systému přeneseny na některé státy v post-sovětském prostoru (parlament, svobodné volby, politické strany), kde byly většinou přetvářeny do potěmkinovských institucí, které existují v patrimoniálních režimech.¹⁵

Fisun taktéž rozlišuje čtyři typy neopatrimoniálních režimů v post-sovětských zemích: sultanistický, oligarchický, byrokratický neopatrimonialismus a neopatrimoniální demokracii. Z hlediska Ukrajiny je třeba vzít v potaz zejména oligarchický neopatrimonialismus, kam je řazena Ukrajina za vlády prezidenta Kučmy, ale případně i Rusko za prezidenta Jelcina. Toto uspořádání je spojeno s vytvořením široké vrstvy oligarchických a regionálních klientelistických aktérů, operujících na místo slabých vládních institucí nebo paralelně s nimi. Tyto vazby probíhají zejména prostřednictvím klientelistických sítí a patronážních vazeb. Druhým typem neopatrimoniálních režimů, který je spjat s Ukrajinou od roku 2005, je tzv. neopatrimoniální demokracie. V ní političtí aktéři soutěží skrze

---

¹⁵ FISUN, O.: Rethinking Post-Soviet Party Politics from Neopatrimonial Perspective. *Demokratizatsiya* [online]. 2012, 20(2), 87-96. s. 89.

formální volební mechanismy o různá vládní odvětví v rámci ústavně definovaného prostředí, ale v praxi je stále jejich primárním cílem využívání struktur a zdrojů státu ve svůj prospěch.¹⁶

1.2 Základní pojmy a typy privatizace

Jádrem práce je analýza privatizace státního podniku, proto pro lepší pochopení a vymezení tématu je třeba specifikovat základní pojmy spojené s privatizací.

Pojmem privatizace můžeme nejčastěji označit převod státního majetku do soukromého vlastnictví. Privatizaci lze ale chápat i jako reakci na selhání státního vlastnictví, které řídilo státní podniky neefektivně a neperspektivně. Bezesporu dalším záměrem privatizace bylo využití výnosů z prodeje, které přispěly ke zlepšení státních financí, což se dá považovat za krátkodobější cíl. Mezi další záměry privatizace obvykle patří i zvýšení efektivnosti podniků a rozvoj finančních trhů. Nicméně nejcitovanějším a nejvíce rozšířeným motivem privatizace je právě ono přesvědčení, že státní podniky jsou oproti soukromým firmám ve značné míře neefektivní.¹⁷

Státy obvykle využívají jednu ze tří metod privatizace. První je přímý prodej majetku, druhou je pak emise akcií a poslední je kupónová privatizace. V případě přímého prodeje majetku stát prodává podniky soukromým firmám nebo soukromým investorům. Co se týče emise akcií, zde stát prodává akcie prostřednictvím veřejného kapitálového trhu soukromým investorům. Avšak kupónová privatizace vznikla za jiných okolností než dvě výše zmíněné techniky. Kupónová privatizace byla hlavně využívána v postkomunistických zemích. Postkomunistické státy měly velké množství majetku, který chtěly rychle privatizovat. Jediným schůdným

---

¹⁶ FISUN, O.: Rethinking Post-Soviet Party Politics from Neopatrimonial Perspective. *Demokratizatsiya* [online]. 2012, 20(2), 87-96. s. 91.

¹⁷ BRABANT, M. J.: Privatizing Eastern Europe. The Role of Markets and Ownership in the Transition. Dordrecht: Kluwer. 1992, s. 57.

způsobem, jak toto zrealizovat, byla právě kuponová privatizace. Tento způsob spočíval v prodeji kupónů občanům, které by jim poskytly příležitost investovat do privatizovaných společností, a to buď přímo prostřednictvím nákupu akcií, nebo nepřímo prostřednictvím investičních fondů.¹⁸

Privatizace s sebou přináší řadu výhod. Privatizace sama o sobě vede ke změně vlastnictví, které v zásadě může přinést zvýšení efektivity daného podniku. Další výhodou je určitá míra depolitizace ekonomiky. Problémem státních podniků byla, je a bude jejich politizace. Za fungování státních firem zodpovídá jejich vedení, která se pochopitelně zodpovídají vládě. Z tohoto důvodu je evidentní, že vlády zasahují do fungování státních podniků a ovlivňují jejich chod. Soukromé společnosti samozřejmě nejsou zcela imunní vůči lobbistické činnosti politiků, takže rozdíl mezi soukromým a státním sektorem by neměl být zveličován. Avšak lobbování politiků ve státních podnicích je relativně vyšší. Další výhodou privatizace je liberalizace trhu. Pojem liberalizace nemusí být nutně spojen s privatizací. Ale jak bylo zmíněno výše, jedním z hlavních cílů privatizace je převedení podniků do soukromých rukou a tento přechod obvykle bývá spojen s významnější liberalizací. Nicméně liberalizace průmyslových odvětví, jako je energetika, a s ní spojených oborů, které byly ve vlastnictví státu, by byla považována za nerealizovatelnou nebo nežádoucí, neboť jejich pozice byla považována za pro stát strategickou a významnou, a tak se jich stát nechtěl zbavit.¹⁹

Paradoxem všech privatizačních plánů je, že strategie, která má omezit zapojení státního aparátu neboli odpolitizování, je navržena a prováděna vládou. Z toho vyplývá, že tato strategie bude vždy předmětem politických

---

¹⁸ MEGGINSON, W. L. a NETTER, J. M.: History and Methods of Privatization. In: PARKER, D. a SAAL D.: International Handbook on Privatization. Cheltenham: Edward Elgar. 2003, s. 32-35.

¹⁹ Tamtéž, s. 45-47.

FRYDMAN, R.: Privatization in Eastern Europe: Is The State Withering Away? Budapest: Central European University Press. 1994, s. 67.

kalkulací a bude poznamenána problémy, které jí jsou vlastní. V úvahu je potřeba vzít i vliv různých zájmových skupin na privatizaci. V tomto případě problém spočívá v tom, že většina organizovaných zájmových skupin, které plánují být aktivní v privatizačním programu, budou mít s největší pravděpodobností jen malý či vůbec žádný zájem na podpoře daného hospodářského odvětví. Ze zřejmých důvodů si chtěly tyto skupiny zachovat svou tržní sílu a zvýšení podílu na trhu, aniž by čelily jiné konkurenci.²⁰

Dále je nutno odlišit privatizaci „malou“ a privatizaci „velkou“, mezi nimiž není pevně stanovena hranice. „Malá privatizace“ se v zásadě týká prodeje majetku obyvatelům. Jedná se především o kapitálové zboží, u něhož lze zajistit proces vložených finančních prostředků. Na druhé straně pojem „velká privatizace“ lze chápat jako prodej nebo bezplatný převod akcií vlastnických podílů státních podniků, které jsou sdruženy v konglomerátech a mají monopolní postavení. Výše zmíněné definice privatizace nám potvrzují už výše zmíněný účel privatizace, a to odstranit vliv státu a s ním spojenou politickou moc a na ni napojené zájmové skupiny, které mají vliv na privatizaci a mohou rozhodovat o následném určování finančních prostředků plynoucích z těchto aktiv.

Jak můžeme vidět, privatizace má různé cíle, ale rovněž motivy skrývající se za privatizací mohou být rozdílné. Obvyklým motivem států bývá navýšení státních příjmů a rychlejší přechod z centrálně řízené na tržní ekonomiku. Nicméně postsovětské státy mají i jiné motivy. Mezi tyto motivy patří vyrovnání se starým stylem řízení a jeho vedením jmenovaným na základě stranického postavení. Tato snaha ale bohužel v mnoha případech nevyšla, a to z důvodu, že tzv. „rudí ředitelé“ jako tehdejší čelní

---

²⁰ ROBINSON, C.: Privatization: Analysing the Benefits. In: PARKER, D. a SAAL D.: International Handbook on Privatization. Cheltenham: Edward Elgar. 2003, s. 52-54.

představitelé státních podniků měli interní informace o chystané privatizaci podniků a tím pádem se velmi často sami stávali novými majiteli.²¹

Příkladem toho byla privatizace státního majetku na Ukrajině, jejímž problémem byla její velká neprůhlednost, a tím i velké riziko jejího zneužití. Také bylo zabráněno vstupu zahraničních investorů, čímž se velmi omezila konkurence potenciálních kupujících. Za těchto okolností měli největší šanci k získání perspektivních a cenných aktiv státu právě tzv. „rudí ředitelé“ a rovněž mocní oligarchové blízcí vlivným politikům.²²

---

²¹ BRABANT, M. J.: Privatizing Eastern Europe. The Role of Markets and Ownership in the Transition. Dordrecht: Kluwer. 1992, s. 46.

²² WILSON, A.: The Ukrainians: Unexpected Nation. New Heaven and London. 2000, s. 260-263.

Tito ředitelé byli bývalí představitelé státních firem z dob Sovětského svazu. Kolem této malé, ale velice vlivné skupiny lidí se utvořily klany z jednotlivých částí Ukrajiny, které byly později nazývány oligarchickými.

2. Privatizace na Ukrajině

Privatizace na Ukrajině začala pozvolna. K vážnějším diskusím ohledně privatizace došlo okolo roku 1992, kdy ukrajinský parlament určil základní legislativní rámec pro privatizaci.²³

Stěžejní zákon o privatizaci majetku státních podniků byl přijat v březnu 1992. Na něj navázal zákon o privatizaci menších státních podniků. Následně byl v červenci téhož roku schválen první státní program privatizace. Program stanovil dva hlavní cíle: změnu vlastnické struktury a podporu konkurenceschopnosti. Program rozdělil podniky do šesti kategorií v závislosti na jejich hodnotě a typu činnosti. Ve srovnání s ostatními postsovětskými zeměmi dosáhla Ukrajina v 90. letech minulého století přes veškerou přijatou legislativu pouze omezeného pokroku. Fond státního majetku měl slabou autoritu a Nejvyšší rada pravidelně zasahovala do privatizačních rozhodnutí. Pokud nedocházelo k privatizaci určitého státního podniku, vysoce postavení manažeři onoho podniku dokázali pomocí interních informací přivlastnit majetkové podíly zevnitř dotyčného podniku.²⁴

Ke změně mělo dojít v roce 1999, kdy tehdejší prezident Leonid Kučma přišel s návrhem privatizačního programu velkých průmyslových podniků v zemi. Program byl rozvržen na období let 2000 až 2004. Proklamovaným cílem bylo urychlit privatizaci a zvýšit tak příjem státního rozpočtu. Výsledkem programu v tomto období byly výnosy ve výši 2

---

²³ SNELBECKER, D.: The Political Economy of Privatization in Ukraine. CASE Network Studies and Analyses. 1995, s. 16.

<https://www.rada.gov.ua/>. [cit. 2021-04-02].

²⁴ ASLUND, A.: How Ukraine Became a Market Economy and Democracy. Washington, DC: Peterson Institute for International Economics, 2009, s. 79.

Історичні відомості. <http://www.spfu.gov.ua/ua/content/historical-information.html>. [cit. 2021-04-02].

miliard USD, což představovalo přibližně 60 % celkových příjmů od začátku privatizace v roce 1992.²⁵

2.1 Hromadná privatizace v letech 1992–2000

Jak již bylo zmíněno, první ukrajinský zákon o privatizaci byl přijat v březnu 1992. V průběhu let 1992 až 1994 byla privatizace založena především na mechanismu, který umožňoval zaměstnancům (ve skutečnosti stávajícímu vedení jednotlivých podniků) skupovat společnosti za zvýhodněných podmínek. Výsledkem toho bylo, že strategičtí investoři se zřídka stávali vlastníky. Tato privatizace upevnila postavení tzv. „rudých ředitelů“. Ti následně poskytovali jedincům s vazbami na politiky přístup k majetku. Z téměř 12 000 podniků privatizovaných v letech 1992–1994 bylo přibližně 80 % privatizováno tímto způsobem. Na konci roku 1994 parlament tento proces zpomalil. Znamenalo to dvě věci. Zaprvé parlament přesunul svou pozornost na fiskální roli privatizace tak, aby byla pro stát ekonomicky výhodná. Zadruhé parlament musel hlasovat o seznamech privatizačních objektů v tzv. privatizačních programech. Seznam podniků byl schválen a zahrnoval okolo 6000 podniků, z nichž mnohé byly pro investory atraktivní. Mnoho z nich však podléhalo politickým zájmům jednotlivých ministerstev. Kombinace výše uvedeného vedla ke vzniku fenoménu tzv. oligarchie.²⁶

Další fází byla kuponová privatizace mezi lety 1995 až 1998. Ta vycházela z novely z roku 1994, ve které došlo ke dvěma změnám. Prezidentským dekretem byla zahájena hromadná privatizace prostřednictvím kuponů a zároveň byl změněn zákon, který přesunul část legislativních pravomocí na Fond státního majetku. V důsledku vzniku

---

²⁵ KUSZNIR, J.: *Informal Networks and Corruption in Post-Socialist Societies*. Koszalin Institute of Comparative European Studies. 2006, s. 23.

²⁶ Centre for Economic Strategy: *Privatisation in Ukraine: high jump after years of crawling?* Ces.org.ua. 03.03.2020. <https://ces.org.ua/en/privatization-in-ukraine-high-jump-after-years-of-crawling/>. [cit. 2021-02-28].

ukrajinského finančního systému a zavedení národní měny hřivny v roce 1996 se začal více rozvíjet trh s akciemi. Největší poptávka byla po akciích energetických podniků a podniků těžkého průmyslu, které měly strategický význam a měly potenciál budoucího růstu. Ve skutečnosti ke změně vlastnictví v období 1995-1998 došlo pouze u jedné třetiny společností přibližně 50 tisíc menších podniků. Stát tak nadále zůstal majitelem s významným podílem. Na začátku roku 2000 začal hrát v ekonomice země významnější roli soukromý sektor, což úzce souviselo s posílením tzv. „crony kapitalismu“ na Ukrajině. „Crony kapitalismus“ neboli „kumpánský kapitalismus“ je termín popisující kapitalismus, který je založený na úzkých vztazích soukromé sféry a představitelů státu. To se může projevovat upřednostňováním určitých soukromých subjektů při rozdělování povolení, státních zakázek nebo dalších forem státního intervencionalismu. Hlavním terčem se staly podniky v energetickém sektoru, které byly převedeny do rukou vybraných skupin podporovaných určitými politiky Nejvyšší rady.²⁷

V letech 1992 až 1999 probíhala tzv. hromadná privatizace, která byla plná optimistických očekávání. Tato privatizace probíhala zejména prostřednictvím speciálně organizovaných kupónových tendrů, jichž se účastnili obyvatelé a finanční zprostředkovatelé. Druhým významným prostředkem hromadné privatizace byla tzv. dělnická privatizace. V té docházelo k odkupům podniků ze strany samotných zaměstnanců dotyčného podniku. Hromadná privatizace přinesla velké množství soukromých firem s téměř nulovou absencí zahraničních investorů. Je tak zřejmé, že tato

---

²⁷ Centre for Economic Strategy: Privatisation in Ukraine: high jump after years of crawling? Ces.org.ua. 03.03.2020 <https://ces.org.ua/en/privatization-in-ukraine-high-jump-after-years-of-crawling/>. [cit. 2021-02-28].

privatizace byla spíše zaměřena na řešení politických, nikoliv ekonomických problémů.²⁸

2.2 Způsoby privatizace v období let 2000 až 2004

Zatímco hromadná privatizace byla používána u malých a středních podniků, po roce 1999 se stále častěji využíval způsob privatizovat jednotlivé podniky. Tato metoda privatizace byla určena pro podniky, které hrály klíčovou roli v určitém odvětví ukrajinské ekonomiky. Bylo typické, že poptávka po klíčových podnicích byla velká, zejména ze strany vlivných skupin, které měly podporu ze strany státních úřadů. Jednotlivé privatizace se tak stávaly privatizací na objednávku klienta. To také vedlo k prudkému nárůstu převzetí státních podniků mimoprávními prostředky. Tyto vlastnosti se projeví především v letech 2003 a 2004. V těchto letech, tedy v období rostoucí síly politické opozice, se Fond státního majetku Ukrajiny zaměřil na rychlé individuální privatizace velkých a likvidních podniků v těžkém průmyslu. Jednotlivé privatizace neboli privatizace velkých podniků tím získaly nový impuls. Na přelomu tisíciletí začala transformace oligarchů z obchodníků s komoditami na velkopřemyslníky. Řadu významných podniků tak získali oligarchové.²⁹

Dobrym příkladem je privatizace podniku Ukrudprom. Tato privatizace proběhla na základě speciálního zákona, který byl určen pro privatizaci státní akciové společnosti Ukrudprom. Zákon byl přijat parlamentem v roce 2003. Zákon výrazně zvýhodňoval potenciální kupce, kteří již vlastnili alespoň 25 % akcií podniku. Toto množství akcií vlastnily pouze System Capital Management Rinata Achmetova, Smart Group Vadyma Novynského a Privat Group Ihora Kolomojského. Po přijetí zákona

---

²⁸ PASKHAVER, A. a VERKHOVODOVA, L: Privatization Before and After the Orange Revolution. *Problems of Economic Transition* [online]. 2007, 50(3), 5-40. s. 20.

²⁹ Tamtéž, s. 25.

parlamentem bylo tak fakticky dáno, kdo se stane budoucím majitelem Ukrrudpromu.³⁰

---

³⁰ A Brief History of Corruption in Ukraine: The Kuchma Era. Eurasianet.org. 20.05.2020.
<https://eurasianet.org/a-brief-history-of-corruption-in-ukraine-the-kuchma-era>. [cit. 2021-01-31].

3. Kučmův režim a jeho vliv na privatizaci v letech 1999 až 2004

Po vítězství v prezidentských volbách v roce 1994 vyhlásil Leonid Kučma ambiciózní reformní program. Důležitou součástí tohoto programu byla i privatizace. Program se zaměřil na privatizaci malých tak i velkých podniků, zatímco privatizaci půdy považoval v té době za příliš politicky citlivé téma.³¹

Prezident Ukrajiny Kučma byl považován na počátku svého prvního volebního období zhruba do roku 1996 za proreformního politika, který chtěl změnit zemi k lepšímu. Za zlom v jeho politice se dá označit jmenování kontroverzní osoby Pavla Lazarenka premiérem země.³² Od tohoto momentu zvolil prezident odlišnou strategii. Ta spočívala v podpoře vybraných průmyslových odvětví a obchodních skupin. Zároveň s tím zpomalil zavádění reformy v zemi. Tento Kučmův posun v jeho politice měl pro budoucí rozvoj Ukrajiny dvojí negativní dopad. Došlo ke zvýšení role vlády, která měla zásadní vliv na podporu a propagaci daných odvětví průmyslu. Konečně druhým a možná nejdůležitějším bodem především v druhém volebním období Kučmy bylo upevnění a posílení oligarchických skupin. Docházelo ke zvýšené finančním transakcím mezi státem a těmito obchodními skupinami.³³

Jak již bylo uvedeno, příběh druhého prezidentského mandátu Kučmy mezi lety 1999 a 2004 byl spojen s návratem k vysokým rozpočtovým výdajům. Ten se projevoval prakticky po celé toto období, ale nejvíce v posledních dvou letech jeho mandátu 2002 až 2004, tedy v době, kdy byl

---

³¹ ASLUND, A.: How Ukraine Became a Market Economy and Democracy. Washington, DC: Peterson Institute for International Economics, 2009. s. 70.

³² Pavlo Lazarenko bývalý ukrajinský politik později odsouzený v USA za praní špinavých peněz.

³³ HAVRYLYSHYN, O.: The Political Economy of Independent Ukraine: Slow Starts, False Starts, and a Last Chance?. London: Palgrave Macmillan. 2017. s. 94.

ve funkci premiéra Viktor Janukovyč. Co se týká počátků prvního volebního období, Kučma začínal jako reformátor, který chtěl zemi pomoci s ekonomickým rozvojem po získání nezávislosti, alespoň tak zněl jeho politický program. Pokud by v nastavené liberalizaci a reformách pokračoval, možná že by rozvoj Ukrajiny vypadal jinak a země by dohnala i země střední Evropy. Teoreticky by tak mohlo dojít ke zmírnění vlivu zájmových skupin.³⁴

Jenže jak se prezident začal obávat nedostatečně vysokého ekonomického růstu, začal více naslouchat spřáteleným oligarchům, zastavil některé reformy a součástí toho bylo taktéž ponechání méně transparentního průběhu privatizace státních podniků. Kučmova ochota přijmout novou kapitalistickou třídu se odrážela i v několika jmenováních osob do funkce premiéra. Počínaje Pavlem Lazarenkem, poté Anatolijem Kinachem a Viktorem Janukovyčem konče. Jednou z výjimek byl Viktor Juščenko. Toho Kučma jmenoval premiérem za podpory oligarchů. Doufal, že s jeho dobrou reputací na Západě, z období, kdy byl guvernérem Národní banky Ukrajiny, se mu podaří obnovit reformy a získat půjčky od MMF a SB a tím vyřešit finanční problémy země. Avšak Juščenkův program šel daleko za rámec toho, co Kučma a oligarchové očekávali. Došlo k částečnému pročištění obchodu s energetickými surovinami, na němž oligarchové nejvíce vydělávali, a tak byl po necelém roce a půl odvolán z funkce.³⁵

3.1 Oligarchické klany

Konsolidace mocných ekonomických elit, které jsou strategicky spojeny s politickými elitami, byla identifikována jako typický rys pro mnoho postsovětských států, Ukrajinu nevyjímaje. V tomto kontextu bylo politicky racionální, aby se prezident a jeho administrativa opírali o

---

³⁴ HAVRYLYSHYN, O.: The Political Economy of Independent Ukraine: Slow Starts, False Starts, and a Last Chance?. London: Palgrave Macmillan. 2017, s. 97.

³⁵ Tamtéž, s. 98.

představitelů vlivných podnikatelských kruhů. Ti by případně poskytli podporu proti možným výzvám opozice, takzvané spojenectví mezi výkonnou mocí a částí ekonomických elit. Na tomto neopatrimonialistickém režimu prezident Kučma založil a udržoval svou moc. Činil tak prostřednictvím rozsáhlé sítě osobní patronáže, přerozdělováním ekonomických výhod a privilegovaným přístupem k státním ekonomickým zdrojům. Zaostalá administrativa státu, spojená s parazitickým charakterem oligarchického systému, tlačily Ukrajinu do pozice země, kde je těžké investovat. Vzájemná závislost politických a ekonomických elit byla upevněna v neopatrimoniálním charakteru ukrajinského režimu. Moc politického vedení Ukrajiny spočívala ve schopnosti prezidenta udržet si podporu ekonomických elit a přerozdělovat státní statky.³⁶

Samotný proces formování nových oligarchických kruhů připadl na první roky nezávislosti země. Modelovou situací vzniku oligarchů byla rychlá akumulace bohatství na základě poslušnosti nízká státní výkupní cena, exkluzivní vývozní licence a vysoké prodejní světové ceny. Většina ze seznamu oligarchů se stala většími či menšími podporovateli prezidenta Leonida Kučmy, jelikož ke své činnosti potřebovali i politickou podporu.³⁷

V prvním Kučmově prezidentství vznikl a byl konsolidován oligarchický systém. Stalo se tak díky výsadám uděleným prezidentem členům jeho vnitřního kruhu. Prezidentova patronážní síť nastavila vztahy mezi politickou a podnikatelskou sférou. Čím blíže stál dotyčný prezidentovi, tím větší měl přístup ke státním zdrojům. Kučmova patronážní síť byla rozvinuta ve třech liniích. Dněpropetrovský klan představující primární mocenskou základnu prezident. Další linií bylo spojenectví mezi

---

³⁶ PUGLISI, R.: The Rise of the Ukrainian Oligarchs. Democratization [online]. 2003, 10(3), 99-123. s. 24.

³⁷ HAVRYLYSHYN, O.: The Political Economy of Independent Ukraine: Slow Starts, False Starts, and a Last Chance?. London: Palgrave Macmillan. 2017, s. 80.

politiky blízkými prezidentovi a oligarchy. Do poslední linie spadaly ostatní významné regionální klany a parlamentní strany nakloněné na stranu prezidenta. Ty pomáhaly upevnit moc prezidenta a chtěly pro sebe získat co nejvíce moci. S Kučmou se dostala do popředí nejenom ekonomická elita, ale i jeho dněpropetrovská rodina, když se do Kyjeva přesunulo velké množství aparátčků, aby tam obsadili klíčové pozice ve státní správě. Regionální klany vznikly na základě rozdělení průmyslu v zemi. Doněck byl jádrem těžebního průmyslu, Charkov centrem metalurgického sektoru a Dněpropetrovsk byl centrem vojenského průmyslu s dominantním postavením v stranické organizace.³⁸

Pochopitelně si musíme položit otázku, kdo jsou oligarchové? Oleh Havrylyshyn definuje oligarchy jako osoby, které mají dostatek moci nejen na to ovlivňovat konkrétní politiky, aby upřednostňovali své vlastní zájmy, kupříkladu privatizace určitého podniku. Ve skutečnosti ale mohou být dostatečně mocní na to, aby dokázali určit směřování politiky, nebo dokonce ovlivnit volební výsledky. Stručně řečeno, navzdory limitovaným informacím z prvních let nezávislosti Ukrajiny, nejpodstatnějším faktorem stát se oligarchou, byly osobní konexe a kontakty na vysoce postavené politiky. Samotní oligarchové obecně tvrdí, že jsou pouze schopnými obchodníky nebo že měli štěstí při nabytí svého bohatství.³⁹

Teorie „rent-seeking“ nám poskytuje další vysvětlení formování oligarchů. „Rent-seeking“ neboli dobývání renty označuje v ekonomice politickou činnost skupiny či jednotlivce, kteří věnují své zdroje na zajištění monopolních práv. Tato činnost brání rozvoji volného trhu a vede ke ztrátám u ostatních, kteří danou výhodu nemají. Existovalo mnoho variací těchto

---

³⁸ PUGLISI, R.: The Rise of The Ukrainian Oligarchs. Democratization [online]. 2003. 10(3), 99-123. s. 31.

³⁹ HAVRYLYSHYN, O.: The Political Economy of Independent Ukraine: Slow Starts, False Starts, and a Last Chance?. London: Palgrave Macmillan. 2017, s. 206.

mechanizmů. Patří sem také vnitřní privatizace podniků za výhodných cen spřáteleným skupinám. Za druhého volebního období Kučmy se jednalo o předpřipravené podmínky privatizace pro dané osoby a jejich firmy. V případě vnitřních privatizací, které začaly v malém měřítku již v prvních letech nezávislosti Ukrajiny, neexistoval plně rozvinutý privatizační program, a tak byla většina z privatizací podniků prováděna ad hoc netransparentním způsobem. K tichému převodu státních aktiv byly využívány ministerské dekrety nebo jiné speciální právní předpisy, obvykle za velmi příznivou cenu pro kupujícího.⁴⁰

V době Kučmova prezidentství získalo mnoho nových oligarchů ekonomickou sílu, kterou mohli následně využít. Činili tak zejména ke dvěma účelům: pokračovat v rozšiřování svého ekonomického bohatství a ovlivňovat politiku v zemi ve svůj prospěch. V druhém volebním období Kučmy, ne-li dříve, se oligarchové stali dostatečně silní, aby ovlivňovali i proces privatizace. Jeden z mechanismů spočíval v přípravě do údajně otevřených aukcí tak, že byly stanoveny určité podmínky, které měly omezit počet uchazečů aukce a zároveň v některých případech přizpůsobit celou aukci jednomu předem vytipovanému subjektu. Nejznámějším případem se stala privatizace oceláren Kryvorižstal. Oligarchický vliv velmi brzy pronikl do celé vládní struktury. Do sféry oligarchického vlivu patřil parlament, prezidentská administrativa, kabinet ministrů, soudnictví ale i místní samosprávy. Zapojení oligarchů bylo jak přímé, někteří z nich se stali poslanci, nebo nepřímé, kdy byly jmenovány jejich spřízněné osoby do klíčových funkcí. Taktéž používání úplatků v různých formách bylo častým způsobem oligarchů. Po parlamentních volbách v roce 2002 bylo dle odhadů 300 ze 450 členů Nejvyšší rady dolarovými milionáři. Přestože přímá role v legislativě byla jednou z výhod parlamentního křesla, neméně důležitá

---

⁴⁰ HAVRYLYSHYN, O.: The Political Economy of Independent Ukraine: Slow Starts, False Starts, and a Last Chance?. London: Palgrave Macmillan. 2017, s. 211.

byla i poslanecká imunita, která dotyčnému poskytovala ochranu vůči trestnímu stíhání.⁴¹

Jak již bylo zmíněno, důležitým faktorem v ukrajinské politice a v privatizaci státních podniků byli oligarchové. Na Ukrajině byl termín oligarcha vnímán jako osoba velmi movitá, dolarový miliardář s dobrými kontakty na politiky, potažmo na prezidenta samotného. Jejich cílem bylo především vydělat peníze a získat moc. Politiku považovali za prostředek k dosažení tohoto cíle. Můžeme rozlišit tři vlny vzniku oligarchů na Ukrajině. První skupina se dostala do popředí v roce 1994, kdy byl Kučma poprvé zvolen prezidentem země. V tomto období byli známi především Vadim Rabinovič a Ihor Bakaj. Druhou vlnu ztělesňovali obchodníci, kteří nabyli své bohatství obchodem s nerostnými surovinami. V letech 1996 a 1997 patřilo mezi největší obchodníky duo Julie Tymošenko a Pavel Lazarenko ze skupiny Energetické systémy Ukrajiny. Další velkou oligarchickou skupinu vedl kyjevský obchodník Hryhorij Surkis a jeho obchodní partner Viktor Medvedčuk. Tato skupina měla svou základnu v Kyjevě, a proto se jí přezdívalo „Kyjevský klan“. Mimo výše zmíněné patřil do této skupiny částečně i Oleksandr Volkov. Ten byl poradcem premiéra a jeho šedá eminence, ale reálně se nikdy s žádnou skupinou neztotožňoval. Většina těchto oligarchů z 90. let zastávala zároveň i vysoké pozice ve státní sféře. Pavlo Lazarenko byl předsedou vlády, Viktor Medvedčuk prvním místopředsedou Nejvyšší rady, Oleksandr Volkov oficiálním poradcem prezidenta a Ihor Bakaj byl hlavou státní ropné a plynárenské společnosti Naftohaz Ukrajiny. Třetí vlna se objevila na přelomu tisíciletí. Na svém počátku rovněž zbohatli na obchodu s komoditami, ale valná většina z nich byla zapojena do ocelářského a těžebního průmyslu. Oligarchové koupili ocelárny v privatizaci v 90. letech

---

⁴¹ HAVRYLYSHYN, O.: The Political Economy of Independent Ukraine: Slow Starts, False Starts, and a Last Chance?. London: Palgrave Macmillan. 2017, s. 212-216.

a následně je restrukturalizovali. Ukrajinu tak brzy ovládly čtyři velké průmyslové skupiny, které se nacházely na východě země, konkrétně v Doněcku a Dněpropetrovsku. Průmyslová unie na Donbasu (ISD) byla tradičně hlavní skupinou reprezentující Donbas. Vlastnila ocelárny na Ukrajině a v Polsku. Majiteli byli miliardáři Vitalij Hajduk, Serhij Taruta a Oleh Mkrťčjan. Konkurentem ISD v doněcké oblasti byla společnost System Capital Management (SCM). Tato firma vznikla až v roce 2000 a postupně se stala největší ukrajinskou společností se zhruba 160 000 zaměstnanci. Skupina je výhradně ve vlastnictví Rinata Achmetova, který je zároveň dlouhodobě nejbohatším mužem Ukrajiny. Achmetov tak vládl regionální správě do anexe východní Ukrajiny v roce 2014. Další společností je skupina Viktora Pinčuka Interpipe se sídlem v Dněpropetrovsku, která byla v roce 2007 přejmenovaná na EastOne. Vyjma ocelářského průmyslu je Pinčuk zapojen i do mediálního světa, když vlastní několik televizních kanálů. Často opomíjeným faktem okolo osoby Pinčuka je, že jeho ženou je dcera prezidenta Kučmy Jelena, což z něho dělá jednoho z nejbližších postavených oligarchů u prezidenta. Pravděpodobně druhou největší skupinou na Ukrajině je společnost Privat Group se základnou v městě Dněpropetrovsk. Jejím majoritním vlastníkem je známý oligarcha Ihor Kolomojskij. Z výše uvedených informací vychází, že ukrajinským oligarchickým strukturám dominují tři města, Kyjev, Doněck a Dněpropetrovsk.⁴²

3.2 Propojení politiky s byznysem

V období od roku 1992 do roku 2004 vzbudila privatizace více veřejného zájmu a kontroverzí než kterékoliv jiné reformy. Ukrajina neměla přímo vyčleněné ministerstvo, které by se soustředilo pouze na privatizaci,

---

⁴² ASLUND, A.: How Ukraine Became a Market Economy and Democracy. Washington, DC: Peterson Institute for International Economics. 2009, s. 107-109.

Zviahilskiy obchodoval s uhlím a ocelí, Vadym Rabinovich se zabýval mediální průmyslem a Ihor Bakai obchodoval se zemním plynem.

tuto roli hrál Fond státního majetku. Byla mu dána široká pravomoc nad postupy privatizace, ale protože byl Fond přímo podřízen prezidentovi a parlamentu, ocitl se v kolbišti mezi nimi. Prezident jmenoval předsedu fondu, ale parlament musel jmenování kontrasignovat. Tento systém bránil v rychlejší privatizaci a vedl k rozšíření korupčních praktik. Na jaře roku 1992 ukrajinský parlament přijal sérii klíčových zákonů o privatizaci, tedy základní zákon o privatizaci malých podniků a zákon o leasingu státních podniků a organizací. Fond státního majetku měl malou autoritu a trvalo dlouho, než rozšířil své pole působnosti i do regionů. Navíc parlament pravidelně zasahoval do rozhodnutí fondu a ve většině případů je blokoval. Privatizace byla pomalá a ve významné části případů se jednalo spíše o „prichvatizaci“ (z ruského prichvatizacija), kdy podniky získali jejich manažeři.⁴³

Ve srovnání s ostatními postsovětskými zeměmi dosáhla Ukrajina v 90. letech minulého století pouze malého pokroku v privatizačním procesu. Situace se měla změnit po roce 1999, kdy prezident Leonid Kučma navrhl privatizační aukce na odprodej podílů v některých z největších průmyslových podniků v zemi. Proklamovaným cílem bylo urychlit privatizaci a vygenerovat tím příjmy pro státní rozpočet. V letech 2000 až 2004 přineslo 18 velkých privatizačních aukcí výnosy ve výši 2 miliard USD. Nutno podotknout, že mnoho z privatizací vyvolalo protesty ze strany účastníků, kteří tvrdili, že aukce byly zmanipulované ve prospěch konkurenčních uchazečů blízkých politickému vedení státu.⁴⁴

Oligarchové využívali privatizace k nabytí nových podniků. Díky svým kontaktům s politiky skupovali nejlevnějším způsobem státní majetek

---

⁴³ ASLUND, A.: How Ukraine Became a Market Economy and Democracy. Washington, DC: Peterson Institute for International Economics. 2009, s. 79.

⁴⁴ KUSZNIR, J.: Informal Networks and Corruption in Post-Socialist Societies. Koszalin Institute of Comparative European Studies. 2006, s. 24.

do svého vlastnictví. Toto tvrzení potvrdil i předseda Fondu státního majetku Michail Čečetov. Ten v červnu 2003 v rozhovoru pro deník „Den“ uvedl, že největší vliv na privatizaci mají vlivné oligarchické klany z Doněcka, Dněpropetrovsku a Kyjeva.⁴⁵

Na přelomu tisíciletí byl prezident Kučma v blízkém kontaktu s oligarchy. Proti sobě stála tři hlavní seskupení Medvedčuk–Surkis, Volkov–Bakaj a Pinčuk, ale ve hře byli i mnozí další. Mezi prezidentem a oligarchy panoval symbiotický vztah. Oligarchové potřebovali pro své podnikání státní podporu, zatímco Kučma požadoval dostatečné financování své kampaně. Ukrajina se stala oligarchickou ekonomikou. V politice a hospodářství dominovalo pouze několik vyvolených magnátů. Národ řídil triumvirát prezidenta, oligarchů a parlamentu.⁴⁶

Většina velkých společností oligarchů si přímo konkurovala v mnoha oblastech, privatizační aukce nevyjímaje. Aby posílili svůj vliv na politický rozhodovací proces, oligarchické holdingy se staly součástí regionálních neformálních sítí. Kupříkladu společnost Interpipe Viktora Pinčuka a Privatbank Ihora Kolomojského byla spojena s Dněpropetrovským regionem, kde měla silné zastoupení národní exekutiva prostřednictvím svých vazeb na prezidenta Kučmu. Oproti tomu holding SCM, jak již bylo zmíněno, byl spjat s Doněckou oblastí. S nástupem Viktora Janukovyče do premiéřského křesla na podzim roku 2002 stoupla moc tohoto klanu, jelikož předseda vlády pocházel právě z tohoto regionu.⁴⁷

Politickým kalkulem Kučmy byla snaha udržet politické strany V Nejvyšší radě slabé, aby měl co největší vliv na politické dění. Vyjma toho

---

⁴⁵ Страну скупают "донецкие", "киевские", "днепропетровские"... Украинская Правда, 23.07.2003 <https://www.pravda.com.ua/rus/news/2003/07/23/4373659/>. [cit. 2021-04-24].

⁴⁶ ASLUND, A.: How Ukraine Became a Market Economy and Democracy. Washington, DC: Peterson Institute for International Economics. 2009, s. 113 a 128.

⁴⁷ FRYDMAN, Roman. Privatization in Eastern Europe: Is The State Withering Away? Budapest: Central European University Press. 1994, s. 80.

se Kučmova pozornost zaměřila i na regionální neformální sítě, jejichž zástupci byli zastoupeni ve státních úřadech v Kyjevě. Tito nově zvolení politici mohli s pomocí své nově získané pravomoci patronovat své kumpány z neformálních sítí ze svých regionů. Neformální konexe mezi politiky a oligarchy byly využívány ve sdělovacích prostředcích, v politickém rozložení sil v regionech a také k formování veřejného mínění ve prospěch prezident a vládnoucí elity. Z této neformální dohody profitovaly všechny zúčastněné strany. Regionální politici obsazovali vlivné pozice v celostátní politice, stejně tak i přijímali úplatky z podnikatelského světa. Oligarchové tak doznali privilegovaného zacházení, které jim přinášelo velké zisky. Zároveň tím prezident získal finanční podporu pro svou volební kampaň.⁴⁸

Prezident současně stál v pomyslném středu jako prostředník v tomto systému a snažil se zabránit vzestupu interního konkurenta. Výsledkem byla častá rotace na vyšších místech státní správy, jejímž cílem bylo zmařit růst potenciálního konkurenta a současně usměrňovat všechny regionální klany prostřednictvím pravidelného přerozdělování moci. Dobrým příkladem je post předsedy vlády. Během desetiletého funkčního období prezidenta Kučmy vykonávalo funkci premiéra osm osob. Konkrétně to byl Vitalij Masol, Jevgenij Marčuk, Pavel Lazarenko, Valerij Pustovojtěnko, Viktor Juščenko, Anatolij Kinach a Viktor Janukovyč. Valná většina premiérů pocházela právě z Dněpropetrovského klanu, a patřila tedy do regionální skupiny prezidenta Kučmy. Kromě postu premiéra se jednalo i o ministerské pozice, především ty zabývající se ekonomickým sektorem, který byl rozdělen mezi regionální klany. Představitelé hlavních klanů se často dokázali přiblížit k prezidentovi jako jeho poradci. Tím pádem nejenom

---

⁴⁸ KUSZNIR, J.: *Informal Networks and Corruption in Post-Socialist Societies*. Koszalin Institute of Comparative European Studies. 2006, s. 34.

FRYDMAN, Roman. *Privatization in Eastern Europe: Is The State Withering Away?* Budapest: Central European University Press. 1994, s. 80.

regionální politici, ale i samotní oligarchové se setkávali s prezidentem. Jejich přímý přístup k prezidentovi, jako hlavě exekutivy, dal oligarchům možnost mít vliv na další chod privatizace. Vláda schvalovala podávání nabídek na aukce a Fond státního majetku tyto aukce pouze přebíral. Tento Fond byl však podřízen prezidentovi, který měl ve svém druhém volebním období privatizaci začleněnou do své politické kampaně a strategie.⁴⁹

Zatímco řízení privatizačních aukcí bylo výhradně v rukou výkonné moci, parlament stanovoval podmínky těchto aukcí. Zároveň pomocí speciálních zákonů mohl korigovat či blokovat individuálně privatizační aukce. Souběžně s tím měl parlament významný vliv, pro případ že by konkrétní aukci chtěly ovlivnit zájmové skupiny. Ke konci 90. let došlo k posílení regionálních klanů a k upevnění jejich spojení se státní správou, což pochopitelně souviselo s osobou prezidenta a jeho obhajobou prezidentského mandátu v roce 1999. Z objektivních důvodů došlo k logické nepsané dohodě mezi prezidentem a jednotlivými oligarchickými klany. Klany prezidenta Kučmu podporovaly ve volbách a prezident jim naopak pomáhal získávat podniky v privatizačních aukcích. V období před prezidentskými volbami roku 1999 existovalo přinejmenším šest vlivových skupin blízkých prezidentovi. Z investičních holdingů byl nejvíce aktivní Interpipe. Lídr holdingu Viktor Pinčuk se po parlamentních volbách stal poslancem Nejvyšší rady.⁵⁰

Oligarchické strany úzce spjaté s Kučmou způsobily změnu v politice Ukrajiny. Díky financování a podpoře prezidenta ze strany oligarchů došlo v roce 1999 k jeho znovuzvolení. Ve stejné době docházelo k rekrutování značného množství opozičních poslanců. Pro-kučmovské strany v Nejvyšší radě získaly parlamentní většinu poprvé na začátku roku 2000. O dva roky

---

⁴⁹ KUSZNIR, J.: *Informal Networks and Corruption in Post-Socialist Societies*. Koszalin Institute of Comparative European Studies. 2006, s. 40.

⁵⁰ HAVRYLYSHYN, O.: *The Political Economy of Independent Ukraine: Slow Starts, False Starts, and a Last Chance?*. London: Palgrave Macmillan. 2017, s. 198.

později v parlamentních volbách 2002 se do parlamentu dostala Strana regionů z doněckého klanu. Tím se zformovala jedna z největších pro-prezidentských parlamentních frakcí. Prezident si tak zajistil dostatečnou podporu poslanců Nejvyšší rady k provádění a následnému schvalování své politiky.⁵¹

3.3 Cílená strategie privatizace po parlamentních volbách 2002

S parlamentní většinou nakloněnou na stranu prezidenta bylo počátkem roku 2000 možné přijmout prezidentův národní legislativní program privatizace. Program předpokládal privatizaci podniků prostřednictvím aukcí, jejichž regulace byla prosazena pro-prezidentskými stranami v parlamentu. Privatizační program roku 2000 měl původně životnost dva roky, ale ve skutečnosti skončil v roce 2004. Cílem privatizačního programu bylo zvýšit příjmy státního rozpočtu a prodat podniky strategickým investorům, kteří zvýší jejich konkurenceschopnost. Z hlediska regulace aukcí byly pro potenciální ukrajinské kupce důležité tři aspekty. Zaprvé, zahraniční investoři byli efektivně diskriminováni. Při privatizaci velkých podniků byli preferováni strategičtí investoři. Jako strategičtí investoři byli definováni buď domácí, nebo zahraniční investoři, kteří měli alespoň tři roky zkušenosti na ukrajinském trhu v privatizovaném odvětví. Zadruhé, orgány zodpovědné za aukce si ponechaly dostatek prostoru pro její manipulaci. Neexistovala totiž žádná regulace týkající se střetu zájmu s komisaři odpovědnými za aukce. Zároveň nebyla stanovena povinnost zveřejňovat informace o komisi a ta nebyla povinna předat neúspěšným uchazečům důvody svého rozhodnutí. Členové komise odpovědní za aukce byli tedy imunní vůči zodpovědnosti. Kromě toho existovala řada možností, jak upřednostnit konkrétního uchazeče. Jedním z takových způsobů byla právní regulace pro určitou aukci, která

---

⁵¹ KUSZNIR, J.: *Informal Networks and Corruption in Post-Socialist Societies*. Koszalin Institute of Comparative European Studies. 2006, s. 27.

jednoznačně zvýhodnila konkrétního uchazeče. Například při privatizaci již výše zmíněné společnosti Ukrrudprom, která konsolidovala výrobu železné rudy na Ukrajině, byl přijat speciální zákon. Ten byl navržen tak, aby umožnil uchazečům, kteří již vlastní určité procento akcií společnosti, aby se úspěšně podíleli na zbytku privatizace.⁵²

---

⁵² BALMACEDA, M. M. *Politics of Energy Dependency: Ukraine, Belarus, and Lithuania Between Domestic Oligarchs and Russian Pressure*. Toronto: University of Toronto Press. 2013, s. 178.

KUSZNIR, J.: *Informal Networks and Corruption in Post-Socialist Societies*. Koszalin Institute of Comparative European Studies. 2006, s. 26.

KUZIO, T.: *From Kuchma to Yushchenko*. *Problems of Post-Communism* [online]. 2005, 52(2), 29-44. s. 34.

Tabulka č. 2: Příklady skoupených podniků oligarchickými skupinami v letech 2003 a 2004

Podnik	2003	Kupec
OAo Krasnodonugol		SCM
OAo Nikopol		Interpipe
OAo Kominmet		Privat Group
2004		
OAo Southern GOK		Privat Group
OAo Pavlogradstal		SCM
OAo Dzerzhinskii Meallurgical Plant		ISD

Zdroj: Dostupné www.kontrakty.com.ua

Současně byla často nastavena výzva k podávání nabídek pro aukce tak, aby mohli nabídku do termínu podat pouze předem oznámení uchazeči. Přednostní zacházení se zasvěcenými osobami bylo dále umocněno možností jmenovat zástupce soukromých společností do správních rad státních podniků. Zástupci společností byli obvykle jmenováni manažery státních podniků. V průběhu privatizace tak měli neférový náskok před konkurencí díky interním informacím. Třetím aspektem byla relativně nízká minimální cena za akcii. Vládní vyhláška z května 2002 dále umožňovala snížit minimální nabídku až o 30 % v případě nedostatečné účasti v aukci. Velké ukrajinské privatizační aukce, které probíhaly v letech 2000 až 2004,

lze rozdělit do dvou fází. V první fázi od března 2000 do srpna 2001, kdy byl Viktor Juščenko premiérem a Oleksandr Bondar ředitelem Fondu státního majetku. V této fázi proběhlo šest velkých privatizací, které přinesly do státní pokladny 0,4 miliardy USD. Ve druhé fázi velkých privatizací od dubna 2003 do července 2004, kdy byl premiérem Ukrajiny Viktor Janukovyč a jeho politický spojenec Michail Čečetov se stal ředitelem Fondu státního majetku. V této fázi došlo k okolo deseti velkým privatizacím, jež přinesly výnos ve výši 1,6 miliardy USD. Do druhé fáze spadá i případ oceláren Kryvorižstal.⁵³

Tabulka č. 1: Postup privatizace na Ukrajině v letech 2000 až 2004

	2000	2001	2002	2003	2004
<i>Příjmy z privatizace v mld USD</i>	0,4 mld. USD	0,4 mld. USD	0,1 mld. USD	0,4 mld. USD	1,8 mld. USD
<i>Počet privatizovaných podniků</i>	5201	6203	6150	6546	1106
<i>Podíl soukromého sektoru k HDP (%)</i>	60%	60%	65%	65%	65%

Zdroj: Fond státního majetku Ukrajiny [online]. Dostupné www.spfu.gov.ua.

Pokud jde o porovnání těchto dvou fází, obě byly výrazně odlišné. V období Juščenka a Bondara zahraniční uchazeči vyhráli téměř všechny aukce. V polovině případů byly uchazeči velké ruské podniky a pouze jeden ukrajinský uchazeč, společnost ISD, dosáhl úspěchu.⁵⁴ Za Janukovyče a

⁵³ KUSZNIR, J.: Informal Networks and Corruption in Post-Socialist Societies. Koszalin Institute of Comparative European Studies. 2006, s. 22.

ASLUND, A.: How Capitalism Was Built: The Transformation of Central and Eastern Europe, Russia, and Central Asia. Cambridge: Cambridge University Press. 2007, s. 123.

⁵⁴ ISD = Industrial Union of Donbass.

Čečetova to bylo přesně naopak. Pouze jednu aukci vyhrál zahraniční uchazeč. Všechny ostatní aukce vyhrály ukrajinské holdingy patřící spřáteleným oligarchům, a to včetně Kryvorižstalu. SCM zvítězilo ve čtyřech aukcích, včetně jedné spojené s Interpipe. Mezitím byl Interpipe úspěšný ve dvou dalších aukcích. Společnost ISD vyhrála taktéž dvě aukce. Oproti tomu Privatbank nevyhrál ani jednu aukci, přestože se účastnil vícera privatizací.⁵⁵

Janukovyče a Čečetova to bylo přesně naopak. Pouze jednu aukci vyhrál zahraniční uchazeč. Všechny ostatní aukce vyhrály ukrajinské holdingy patřící spřáteleným oligarchům, a to včetně Kryvorižstalu. SCM zvítězilo ve čtyřech aukcích, včetně jedné spojené s Interpipe. Mezitím byl Interpipe úspěšný ve dvou dalších aukcích. Společnost ISD vyhrála taktéž dvě aukce. Oproti tomu Privatbank nevyhrál ani jednu aukci, přestože se účastnil vícera privatizací.⁵⁶

Dá se říci, že oligarchové nabývali na síle a vládli zemi. Největším symbolem jejich moci byla privilegovaná privatizace oceláren Kryvorižstal. V tomto případě připadl podnik do rukou dvou nejbohatších mužů Ukrajiny Achmetova a Pinčuka. S končícím mandátem prezidenta Kučmy docházelo k ještě užšímu sblížení a mobilizaci oligarchů a prezidenta. Jejich hlavní otázkou bylo, kdo se stane jejich společným kandidátem na prezidenta. Diskutovalo se o několika jménech, ale pouze dvě připadaly v úvahu. Byl to Serhij Tihipko a Viktor Janukovyč. Tihipko byl považován za muže s dobrou pověstí, spojován s Dněpropetrovským klanem a skupinou Privat Group. Oproti tomu Janukovyč pocházel ze zcela jiné sorty. V 90. letech se propracoval do regionální správy v Doněcku a následně se stal hlavou tohoto regionu. Společně s nejbohatším Ukrajincem Achmetovem stáli v čele

---

⁵⁵ ASLUND, A.: *How Capitalism Was Built: The Transformation of Central and Eastern Europe, Russia, and Central Asia*. Cambridge: Cambridge University Press 2007, s. 123.

⁵⁶ Tamtéž, s. 125.

Doněckého klanu. V té době stále platilo, že třemi politicky nejsilnějšími oligarchy byli Achmetov (Doněck), Pinčuk (Dněpropetrovsk) a Medvedčuk (Kyjev). Z toho vyplývá, že v souboji o kandidáta neměl žádné zastoupení Kyjevský klan v čele s Medvedčukem a Surkisem. Z dvojice Tihipko a Janukovyč měl navrch člen Doněckého, silnějšího klanu. Když Kučma v roce 2002 po parlamentních volbách jmenoval Janukovyče premiérem, bylo jasné, že právě on bude hlavním kandidátem prezidenta Kučmy a oligarchů. Zároveň bylo evidentní, že klany z Doněcka a Dněpropetrovsku byly nejen finančně ale i politicky nejsilnější.⁵⁷

Do „Oranžové revoluce“ vládla na Ukrajině vláda velmi úzce propojená s oligarchy. Oligarchové udržovali důvěrné spojení s prezidentem Kučmou, řídili stranické frakce v Nejvyšší radě, vlastnili mediální impéria, těžili z rozsáhlých vládních privilegií a ovládali mnoho důležitých státních úředníků.⁵⁸

Všichni opravdu bohatí lidé nabyli své bohatství na obchodu s komoditami“, řekla v roce 1998 Julije Tymošenko. Toto tvrzení bylo pravdivé a platilo přibližně do roku 2000, kdy začala v zemi víceméně fungovat normální tržní ekonomika s převážně soukromým vlastnictvím. Pochopitelně i oligarchové museli tomu z velké míry přizpůsobit svůj byznys. Tyto změny lze připsat čtyřem příčinám. První příčinou byla Kučmova taktika každý proti každému, kterou aplikoval na oligarchy a státní orgány. Kučma stál v roli arbitra a pokoušel se rozšířit svou moc, ale jeho úsilí v tomto směru pouze stimulovalo konkurenci. Druhou charakteristikou bylo otevřené nerespektování práva. Kučma se vrátil k využívání

---

⁵⁷ ASLUND, A.: How Ukraine became a market economy and democracy. Washington, DC: Peterson Institute for International Economics. 2009, s. 156 a 159.

FRYDMAN, Roman. Privatization in Eastern Europe: is the state withering away? Budapest: Central European University Press. 1994, s. 78-80.

⁵⁸ ASLUND, A.: The Economic Policy of Ukraine after the Orange Revolution. Eurasian Geography [online]. 2005, 46(5), 327-353. s. 329.

nezákonnosti starého komunistického systému, což mu v rozsáhlé prezidentské administrativě umožnilo nařizovat úředníkům porušovat zákon. Třetí příčina souvisela s rostoucí konkurencí mezi jednotlivými oligarchickými skupinami. Rychlá strukturální modernizace obchodních skupin, privatizace státních podniků a deregulace přispěly k posílení jejich ekonomické nezávislosti na státu. Posledním znakem bylo rozdělení a konkurence ve vymáhání práva, což se projevovalo opakovanými úniky tajných informací.⁵⁹

Zdalo se, že od roku 2000 rostla moc oligarchů. Byli spojeni nejen s prezidentskou administrativou, ale dominovali ve sdělovacích prostředcích a byli aktivní také v parlamentu a v kabinetu ministrů. Od roku 2002 kdy se stal premiérem země Viktor Janukovyč, bylo privatizováno mnoho významných podniků, z nichž povětšinou profitovala oligarchická uskupení. Na druhou stranu byli oligarchové vystaveni stále větší veřejné kritice. V momentě, kdy se jejich vlastnictví podniků stalo oficiální, jejich korporace se stávaly transparentnějšími a zranitelnějšími. Zároveň kritika tří dominantních oligarchických skupin byla posílena agresivním chováním jejich velkých firemních konkurentů.⁶⁰

Privatizace na Ukrajině probíhala od svého počátku na základě pravidel stanovených postkomunistickými vládami. Jednotlivé privatizační programy sloužily k posílení vlivu stávajících manažerů a zesílení jejich vazeb na politické elity. Výjimkou byla malá privatizace, ale ta tvořila a později vyprodukovala pouze malou část HDP. Velká privatizace se však navrátila do zajetých kolejí. Po roce 1999 putovala většina podniků do rukou oligarchických klanů za ceny, které tvořily často jen zlomek cen reálných. Mezi ty kdo profitovali, patřili pochopitelně nejbohatší lidé Ukrajiny – Rinat

---

⁵⁹ ASLUND, A.: The Economic Policy of Ukraine after the Orange Revolution. Eurasian Geography [online]. 2005, 46(5), 327-353. s. 335.

⁶⁰ Tamtéž, s. 350.

Achmetov (Doněck), Viktor Pinčuk (Dněpropetrovsk) a šéf prezidentské administrativy Viktor Medvedčuk (Kyjev) Především tito rivalové soutěžili o státní podniky a domlouvali si záštitu Kyjeva. Zároveň i politické strany podporované jednotlivými oligarchy se svými zástupci se snažily získat přízeň prezidenta.⁶¹

Ukrajinská politika byla po celou dobu velmi divoká a zároveň velmi konkurenční. Konflikty obvykle proti sobě postavily elity hledající interní informace či zvýhodnění. V Dněpropetrovsku čelila skupina Interpipe Pinčuka výzvam konkurenční skupiny Privat Group Ihora Kolomojského. V privatizačních soubojích. Rinat Achmetov měl lokální souboj se skupinou ISD. Nehledě na konkurenční boje mezi jednotlivými klany a oligarchy, po celou dobu prezidentství Leonida Kučmy platilo, že čím blíže byl dotyčný prezidentovi, tím výhodnější to pro jeho byznys bylo. Tato fúze obchodních zájmů a rostoucí moci centralizované vlády si žádala pečlivě řízený politický systém, který byl v protikladu s transparentní politikou. Přestože oligarchové intrikařili, aby získali lepší ekonomické a politické pozice, většina z nich se shodla na potřebě udržet nízkou úroveň politické transparentnosti a odpovědnosti. Netransparentní vláda chrání zkorumpované politiky před ostatními soupeři a hlavně před voliči. Ještě důležitější bylo, že tento systém umožnil elitám udržet si vysokou úroveň informační asymetrie mezi sebou a běžnými občany. Elity tak mohly nadále těžit z neinformovanosti společnosti.⁶²

Změna nastala na krátké období, kdy Kučma jmenoval premiérem Viktora Juščenka. Široce se spekulovalo, že ukrajinští oligarchové stáli za jmenováním Juščenka z toho důvodu, že chtěli obnovit ukrajinskou bonitu

---

⁶¹ Страну скупают "донецкие", "киевские", "днепропетровские"... Украинская Правда. 23.07.2003 <https://www.pravda.com.ua/rus/news/2003/07/23/4373659/> [cit. 2021-05-22].

⁶² GOULD, J., A. a HETMAN Y.: Market Democracy Unleashed? Business Elites and the Crisis of Competitive Authoritarianism in Ukraine. *Business and Politics* [online]. 2008, 10(2), 1-34. s. 18.

v důsledku finanční krize v Rusku roku 1998. Ať byl důvod jakýkoli, Kučma neměl v úmyslu ponechat Juščenka ve funkci po delší dobu. Reformy Juščenkovy vlády eliminovaly řadu zdrojů mezinárodní arbitráže a praktiky dvojího účetnictví, které umožnily oligarchům odčerpávat miliardy dolarů ze země. Omezení komoditních arbitráží přesunulo ekonomickou a politickou moc od obchodníků s aktivy do vyspělého ukrajinského ocelářského průmyslu na východě země. V prvních letech nového století hrál vývoz oceli významnou roli při oživení ekonomiky. Vládní reformní křížová výprava při pokusu o narušení těchto mocných zájmů selhala. Kontrolu nad uhelným a ocelářským sektorem měl Doněcký a Dněpropetrovský klan. Ocelářské klany drancovaly nejenom státní rozpočet, ale i uhelný sektor pomocí dvou kanálů. Zaprvé si půjčovaly státem dotované půjčky na nákup těžebního vybavení za předražené ceny. Druhým kanálem byl přístup skrze prostředníky k dvěma miliardám USD vládních dotací v období premiéra Janukovyče. Nebylo tedy divu, že mocné klany vzdorovaly jakékoli reformě uhelného a ocelářského sektoru.⁶³

Stěžejním argumentem ukrajinských reformních skeptiků je, že oligarchové nedovolí dostatečně reformovat zemi. Tento postoj je však mylný. Oligarchové reformy podpoří, ale pouze takové, které jim přinesou vyšší zisk. To potvrzuje období ekonomických reformů okolo roku 2000 za období premiéra Juščenka. Ukrajínští oligarchové, kteří z počátku zbohatli na obchodu s komoditami, najednou vlastnili velké skupiny podniků a pochopitelně se pokoušeli zvýšit jejich produkci a produktivitu, která měla být podpořena novými reformami.⁶⁴

---

⁶³ GOULD, J., A. a HETMAN Y.: Market Democracy Unleashed? Business Elites and the Crisis of Competitive Authoritarianism in Ukraine. *Business and Politics* [online]. 2008, 10(2), 1-34. s. 27.

⁶⁴ ANDERS, A.: Ukraine: What Went Wrong and How to Fix It. Washington, District of Columbia: Peterson Institute for International Economics. 2015, s. 26-27.

Ukrajinským oligarchům trvalo zhruba rok, než opět upevnili kontrolu nad hospodářskou politikou v zemi. Po odvolání Juščenka z funkce roku 2001 se stal kyjevský oligarcha Medvedčuk šéfem prezidentské administrativy v červnu 2002 a následovalo jmenování Viktora Janukovyče předsedou vlády v listopadu téhož roku. Pochopitelně noví lidé u moci privatizovali klíčová průmyslová aktiva svým spřáteleným lidem za zlomek skutečné ceny. Prezidentova základna ležela v Dněpropetrovsku. Jmenování Janukovyče premiérem země a jmenování Medvedčuka šéfem administrativy Kučma vyvážil regionální zájmy klanů. Přesto se Medvedčuk cítil ohrožen rostoucím vlivem Doněcka. To se dále umocnilo, kdy Janukovyč otevřel dveře doněckému klanu k obchodním příležitostem v Kyjevě. Na to Medvedčuk reagoval využíváním Služby bezpečnosti Ukrajiny (SBU) k různým kontrolám členů Doněckého klanu. Nehledě na konkurenční boje mezi jednotlivými klany v letech 2002 a 2004 došlo k privatizaci nejcennějších aktiv Ukrajiny za netržní ceny. Ve většině případů privatizace postrádala transparentnost a často došlo k vyloučení zahraničních uchazečů, kteří nabízeli výhodnější nabídky.⁶⁵

---

⁶⁵ GOULD, J., A. a HETMAN Y.: Market Democracy Unleashed? Business Elites and the Crisis of Competitive Authoritarianism in Ukraine. *Business and Politics* [online]. 2008, 10(2), 1-34. s. 26.

4. Případ Kryvorižstal

Po rozpadu SSSR byly na Ukrajině z pochopitelných důvodů ve vlastnictví státu celé firmy a průmyslová odvětví. Mezi tato odvětví patřily lukrativní a perspektivní oblasti energetického, zbrojního či těžkého průmyslu. Státní vlastnictví přinášelo politické moci a jejím představitelům řadu možností. Častým způsobem bylo odčerpávání zisků ze státních podniků na účty vysoce postavených politických činitelů, jako byl prezident a jeho spřátelení podporovatelé. Tyto finanční prostředky sloužily mimo jiné k financování kampaní nebo k získávání loajality jiných aktivních členů politického a ekonomického života. K tomu docházelo průběžně, ale také k tomu docházelo prostřednictvím procesu privatizace. Pomocí privatizace šlo relativně jednoduše určit podmínky aukce, kdo vyhraje aktiva a také za jaké množství finančních prostředků. To ve výsledku přinášelo politický vliv, ale i vysoké finanční zisky proudící k vítězům aukcí. Vzorovým příkladem výše uvedeného byla privatizace oceláren Kryvorižstal z roku 2004.⁶⁶

Privatizace oceláren Kryvorižstal byla jednou s nejvíce kontroverzních privatizací na Ukrajině, která přitáhla i značnou pozornost veřejnosti. Státní podnik získala 14. června 2004 dvojice nejbohatších oligarchů v zemi Viktor Pinčuk a Rinat Achmetov ve společném konsorciu. Důvodů, proč budila privatizace oceláren z města Kryvyj Rih kontroverze, bylo vícero. Jednalo se o největší ocelárny na Ukrajině, a zároveň to byly poslední ocelárny ve státním vlastnictví.⁶⁷ Rovněž v tomto případě se spojili dva velcí soupeři z Doněcku a Dněpropetrovsku a vytvořili partnerství.⁶⁸

---

⁶⁶ D'ANIERI, P.: Understanding Ukrainian Politics: Power, Politics, and Institutional Design. Armonk: M.E.Sharpe. 2007, s 64.

⁶⁷ ASLUND, A.: How Ukraine Became a Market Economy and Democracy. Washington, DC: Peterson Institute for International Economics. 2009, s. 163.

⁶⁸ HAVRYLYSHYN, O.: The Political Economy of Independent Ukraine: Slow Starts, False Starts, and a Last Chance?. London: Palgrave Macmillan. 2017, s. 219.

Vyjma vítězů, kteří vytvořili společné konsorcium Investment Metallurgical Union, projevilo i několik dalších uchazečů zájem zúčastnit se aukce o získání oceláren. K nim patřily kupříkladu konsorcium metalurgických firem LNM Holdings a U.S. Steels a velké ruské metalurgické společnosti Severstal a Evraz.⁶⁹

Podmínky aukce byly však nastaveny na míru konsorciu Achmetova a Pinčuka. Pouze dvě ze šesti společností splnily podmínky aukce, obě přitom byly ukrajinské firmy. Částka zaplacená za ocelárny byla 800 milionu USD, což byla nejvyšší částka zaplacená za jakoukoli ukrajinskou společnost. Jenže i přesto v té době byla jeho odhadovaná cena na otevřeném trhu okolo 3 miliard USD. Oba vítězové Achmetov i Pinčuk argumentovali, že pro budoucnost Ukrajiny je životně důležité, aby Kryvorižstal zůstal v rukou ukrajinských majitelů, jelikož se jednalo o páteř ocelářského průmyslu v zemi. Bez tohoto by se ukrajinské ocelářství rozdělilo mezi světové giganty jako ArcelorMittal a ruské společnosti.⁷⁰

Prodej oceláren Kryvorižstal byl využit i opozicí v boji proti vládnoucímu režimu na Ukrajině. Část odborníků stojící na straně prezidenta Kučmy a premiéra Janukovyče tvrdili, že v této transakci soukromí kupci zaplatili státu nejvíce peněz v celé historii ukrajinské privatizace do roku 2004 a také to byla částka vyšší než výnosy státu z prodeje všech ostatních velkých metalurgických podniků. Na druhou stranu je třeba říci, že hodnota Kryvorižstalu byla dle oficiálních odhadů na světovém trhu až třikrát vyšší.⁷¹

---

⁶⁹ PASKHAVER, A. a L. VERKHOVODOVA.: Privatization Before and After the Orange Revolution. Problems of Economic Transition [online]. 2007, 50(3), 5-40. s. 25.

⁷⁰ ASLUND, A.: How Ukraine Became a Market Economy and Democracy. Washington, DC: Peterson Institute for International Economics. 2009, s. 163-164.

⁷¹ PASKHAVER, A. a L. VERKHOVODOVA.: Privatization Before and After the Orange Revolution. Problems of Economic Transition [online]. 2007, 50(3), 5-40. s. 26.

4.1 Historie oceláren Kryvorižstal

Bohatá historie oceláren Kryvorižstal začala už ve 30. letech 20. století, konkrétně roku 1931, kdy začala výstavba závodu v Kryvém Rihu. V průběhu 20. století došlo k mnoha úpravám, rozšíření a logicky i vylepšením spojených s technologickým vývojem. V období Sovětského svazu dosáhly ocelárny svého vrcholu v 80. letech, kdy zaměstnávaly 30 tisíc lidí a byly důležitou součástí průmyslu Sovětského svazu. Na rozvoji kombinátu v Kryvém Rihu se v období Sovětského svazu podílely i ostatní státy sdružené v RVHP. Za Československo se této pomoci zúčastnil PZO Pragoinvest, který koordinoval dodávky československého zařízení i expertů.

Nehledě na všechny objektivní potíže, ke kterým došlo v 90. letech po rozpadu Sovětského svazu, se v roce 1996 stal součástí podniku závod na těžbu a zpracování železné rudy Novokryvyj Rih, a zároveň i koksovna ze stejného města. Kryvorožstal se tak stal jediným podnikem na Ukrajině s úplným cyklem těžby rudy a metalurgické výroby. To poskytlo nezávislost na dodavatelích surovin, umožnilo zvýšit objem výroby a v neposlední řadě posílit pozici podniku jak na domácím tak i na zahraničním trhu.⁷²

4.2 Analýza způsobu, průběhu a výsledku privatizace

O možné privatizaci Kryvorižstalu se v ukrajinské veřejném prostoru začalo hovořit v druhé polovině roku 2000 za vlády Viktora Juščenka. Fond státního majetku s odvoláním na tehdejšího předsedu Oleksandra Bondara oznámil, že nehodlá privatizovat podnik v nadcházejícím roce s odůvodněním, že Fond nestihne připravit podmínky pro případný prodej. V tomtéž roce 2000 po schůzce prezidenta s generálním ředitelem podniku

---

⁷² От «Криворожстали» до «ArcelorMittal Кривой Рог». Грустная история металлургического гиганта. 23.01.2019. <https://ukraina.ru/exclusive/20190123/1022413115.html>. [cit. 2021-05-01].

Kučma pozastavil proces převodu vlastnictví společnosti.⁷³ Tehdejší ředitel Kryvorižstalu Oleg Dubin se o půl roku později stal vicepremiérem ve vládě Juščenka.⁷⁴ Zároveň v roce 2000 server „Инвестгазета.ua“ zveřejnil žebříček ukrajinských firem s nejvyššími příjmy, zisky a objemem exportu. Z hlediska ziskovosti firem se nejvýše umístil právě Kryvorižstal, jehož zisk v roce 2000 činil přibližně 1 miliardu UAH.⁷⁵

Přibližně o dva roky později v létě roku 2002 vystoupil prezident na sjezdu metalurgů a zkritizoval praxi, kdy ukrajinští majitelé vlastní své ocelářenské podniky skrze offshorové firmy v jiných zemích a zisky tak zůstávají v zahraničí. Na téže konferenci Kučma opět kritizoval přání privatizovat úspěšné metalurgické podniky a jako příklad uvedl závod Kryvorižstal.⁷⁶ Současně Kučma obecně pohrozil oligarchům a jiným investorům možnou zrušení privatizace či dokonce opětovné zestátnění podniku v případě, že budou porušeny legislativní předpisy privatizace nebo neplnění investičních povinností.⁷⁷

Rok před prezidentskými volbami v roce 2004 se v ukrajinském politickém a ekonomickém prostoru schylovalo k dokončení prodeje státního metalurgického majetku. Obecně platilo, že ukrajinský trh budou ovládat dvě firmy, které spolu budou bojovat a zároveň spolu budou muset i spolupracovat, jelikož jedna kontroluje téměř veškeré suroviny a druhá téměř

---

⁷³ В 2001 году «Криворожсталь» продаваться не будет. Корреспондент.net. 27.09.2000. <https://korrespondent.net/business/6922-v-2001-godu-krivorozhstal-prodavatsya-ne-budet>. [cit. 2021-05-01].

⁷⁴ Ющенко подготовил изменения в правительстве. Корреспондент.net. 30.01.2001. <https://korrespondent.net/ukraine/politics/13054-yushchenko-podgotovil-izmeneniya-v-pravitelstve>. [cit. 2021-05-02].

⁷⁵ «Инвестгазета» выпустила рейтинг лучших компаний Украины. Корреспондент.net. 29.05.2001. <https://korrespondent.net/business/20462-investgazeta-vypustila-rejting-luchshih-kompanij-ukrainy>. [cit. 2021-05-03].

V roce 2000 se 1 UAH (ukrajinská hřívna) = 7 Kč,-, což odpovídá zisku okolo 7 miliard korun.

⁷⁶ Кучма: на каждый завод – табличку с именем владельца. Корреспондент.net. 17.07.2002. <https://korrespondent.net/business/50897-kuchma-na-kazhdyj-zavod-tablichku-s-imenem-vladelca> [cit. 2021-05-04].

⁷⁷ Кучма угрожает нечестным олигархам и инвесторам деприватизацией. Украинська правда. 06.08.2003. <https://www.pravda.com.ua/rus/news/2003/08/6/4373812/>. [cit. 2021-05-09].

všechna zpracovatelská zařízení. Jednalo se o společnost Interpipe Viktora Pinčuka a skupinu Privatbank Ihora Kolomojského, obě pocházející z Dněpropetrovského klanu.⁷⁸

S těmito kroky byla logicky spojena i privatizace poslední významné ocelárny v zemi Kryvorižstal. V polovině roku 2003 kabinet ministrů Ukrajiny potvrdil přípravy podkladů k privatizaci podniku. Nový předseda Fondu státního majetku Michail Čečetov uvedl, že v případě Kryvorižstalu se bude jednat o nejvyšší prodejní cenu ze všech doposud privatizovaných metalurgických podniků. V září roku 2003 oficiální iniciátor privatizace ministerstvo průmyslu Ukrajiny zveřejnilo předprodejní podklady se souhlasem Fondu státního majetku a následně kabinetem ministrů. Jak již bylo uvedeno výše, podnik Kryvorižstal představoval kompletní výrobní cyklus od těžby po výrobu. První pololetí roku 2003 završil s čistým ziskem 445 milionů UAH. Zhruba 86 % veškeré produkce podniku byla exportována do zahraničí.

Předseda vlády Viktor Janukovyč uvedl 12. února 2004 při návštěvě podniku, že vláda bude kontrolovat, zda je podnik správně privatizován. Janukovyč také zmínil, že privatizace pomůže přilákat investice do její další modernizace, ale zároveň zdůraznil, že je třeba zajistit transparentnost tohoto procesu.⁷⁹

Ukrajínští nezávislí experti se k možné privatizaci podniku vyjadřovali zdrženlivě. Upozorňovali, že rychlost, s jakou se najednou přistupuje k přípravě privatizace, umožňuje zainteresovaným osobám získat závod ještě před prezidentskými volbami, tedy za vlády Leonida Kučmy, aby

---

⁷⁸ RBC daily: Украина завершает металлургический передел. Корреспондент.net. 12.08.2003. <https://korrespondent.net/world/worldabus/76917-rbc-daily-ukraina-zavershaet-metallurgicheskijperedel> [cit. 2021-05-09].

⁷⁹ Янукович проконтролирует, чтобы "Криворожсталь" приватизировали правильно. Украинська правда. 12.02.2004. <https://www.pravda.com.ua/rus/news/2004/02/12/4376981/>. [cit. 2021-05-30].

se minimalizovala politická rizika spojená s výměnou politické garnitury. Hovořilo se o několika zahraničních, ale i domácích zájemcích v čele s koncernem Interpipe Viktora Pinčuka. Dle serveru „Nězavisimaja gazeta“, který dle anonymního zdroje z ruského metalurgického prostředí uvedl, že každému je zřejmé, že vítězem privatizace se s největší pravděpodobností stane společnost Interpipe. Proč tomu tak bylo, uvedla „Nězavisimaja gazeta“ hned několik důvodů. Například blízkost k osobě prezidenta a dněpropetrovskému klanu a také nedávná privatizace podniku Nikopol, který Interpipe získal za vyvolávací cenu.⁸⁰ V návaznosti na přípravy privatizace podniku bylo velmi překvapující prohlášení generálního ředitele závodu ze začátku roku 2004 o plánované modernizaci podniku, ke které mělo dojít ještě před jeho prodáním. Modernizace měla být v objemu 921 milionů UAH.⁸¹

V posledním roce Kučmova prezidentství Fond státního majetku zveřejnil seznam podniků, které budou v roce 2004 privatizovány. V seznamu pochopitelně nechyběl Kryvorižstal. Dle ukrajinských investigativních novinářů bylo poněkud zarážející, že v dobíhajícím mandátu prezidenta Kučmy se Fond státního majetku rozhodl privatizovat řadu významných státních podniků, a to nejenom Kryvorižstal, ale také Ukrtelecom, Ukrnafta či Oděský státní přístav.⁸²

K posílení už tak silné pozice Viktora Pinčuka v případě Kryvorižstalu došlo v průběhu dubna 2004, kdy proběhlo spojení dvou oligarchů z konkurenčních klanů, Pinčuka z Dněpropetrovska a Achmetova

---

⁸⁰ НГ: Украина продаст "Криворожсталь" дорого и только своим. Корреспондент.net. 18.08.2003. <https://korrespondent.net/world/worldabus/77298-ng-ukraina-prodast-krivorozhstal-dorogo-i-tolko-svoim>. [cit. 2021-05-10].

⁸¹ "Криворожсталь" потратит на модернизацию почти миллиард гривен. Корреспондент.net. 15.01.2004. <https://korrespondent.net/business/86869-krivorozhstal-potratit-na-modernizaciyu-pochti-milliard-griven>. [cit. 2021-05-11].

⁸² В 2004 году ФГИ продаст более 300 предприятий. Корреспондент.net. 21.01.2004. <https://korrespondent.net/business/87260-v-2004-godu-fgi-prodast-bolee-300-predpriyatij> [cit. 2021-05-12].

z Doněcka ve společné konsorcium Investment and Metallurgical Union, s cílem účastnit se a zvítězit v aukci o ocelárny Kryvorižstal. Tehdejší předseda Fondu státního majetku Ukrajiny Michail Čečetov tuto skutečnost označil za pozitivní trend. „Jedná se o silný investiční fond několika mocných korporací s obratem několik miliard. Můžu pouze uvítat, když se naši vlastní národní investoři sjednotí a vytvoří silný investiční fond a účastní se privatizace,“ odpověděl Čečetov na otázku, co si myslí o spojení dvou významných oligarchů v případě Kryvorižstalu. „Jestli jsou připraveni zaplatit 1 miliardu USD, je to jen vítáno,“ zdůraznil Čečetov. O možné konkurenci tímto způsobem spojených domácích investorů se zahraničními investory se Čečetov vyjádřil následovně: „Nechme vstoupit zahraniční investory na náš trh, ale jak už jsem zmínil dříve, my musíme určit tu hranici, kam je necháme vstoupit, jelikož v některých případech vstoupili až moc hluboko do naší národní infrastruktury.“⁸³

V dubnu roku 2004 obdržely Interpipe a System Capital Management povolení od antimonopolního úřadu k vytvoření konsorcia Investiční a metalurgická unie k účasti v privatizaci podniku Kryvorižstal. Konsorcium zahrnovalo firmy pod kontrolou Viktora Pinčuka a Rinata Achmetova. Celkově se jednalo o devět podniků. Mezi nimi se jednalo například o společnosti Interpipe, metalurgický kombinát Azovstal, Avdějevskij koksárenský závod, Ukrinvest či pojišťovnu Aura. Cílem vytvoření konsorcia byly investice průmyslového a bankovního kapitálu do výrobní činnosti průmyslových podniků metalurgického a těžebního průmyslu. Metalurgický kombinát Azovstal, který byl dříve členem Průmyslové unie Donbas, byl nyní dle odborníků pod kontrolou Rinata Achmetova. Jiný člen konsorcia akciová společnost Ukrinvest byl jedním s největších akcionářů

---

⁸³ "Интерпайп" и "донецкие" объединились, чтобы купить "Криворожсталь"? Украинська правда. 20.04.2004. <https://www.pravda.com.ua/rus/news/2004/04/20/4378344/> [cit. 2021-05-30].

UkrSibBanky, která před zvolením poslancem patřila do skupiny charkovského oligarchy Alexandra Jaroslavského. Pojišťovna Aura byla zas součástí konsorcia „Pridneprovye“ vytvořené společností Interpipe za účelem získání závodu Nikopol.⁸⁴

4.3 Oficiální oznámení privatizace

O několik měsíců později, konkrétně 12. května, Fond státního majetku oficiálně informoval o prodeji 93,02 % akcií společnosti Kryvorižstal. Počáteční cena balíčku akcií byla stanovena na 3 806 milionů UAH. S oficiálním oznámením o privatizaci podniku bylo taktéž spojeno oznámení podmínek aukce. Mezi podmínkami pro zapojení do aukce patřila snaha o udržení podílu společnosti Kryvorižstalu na metalurgickém trhu, zachování pracovních míst po dobu šesti měsíců od koupě, zachování objemu výroby dosaženého v době podpisu kupní smlouvy a postupně zavádění pokročilejších technologií. Dále byly stanoveny kvalifikační požadavky pro účast v soutěži, které bylo logicky nutné splnit. Mezi požadavky patřila nutnost během posledních tří let provádět ekonomickou činnost v metalurgické sektoru v objemu nejméně 2 milion tun ročně a minimálně dva roky musí být tato činnost zisková. Také provádění ekonomické činnosti na produkci výrobků, na jejichž výrobu se používají železné kovy v množství nejméně 200 tisíc tun ročně či ekonomická činnost v posledních třech letech na produkci výrobků, jejichž hlavní surovinou je koks ukrajinské výroby v objemu nejméně 1 milion tun ročně. Zároveň účastníkem aukce mohl být jeden nebo i sdružení investorů, v tomto případě musel alespoň jeden z investorů splňovat kvalifikační požadavky. Bylo stanoveno, že potenciální účastníci, kteří mají své společnosti zaregistrované

---

⁸⁴ Пинчук и Ахметов войдут в один консорциум. Украинська правда. 16.04.2004. <https://www.pravda.com.ua/rus/news/2004/04/16/4378245/>. [cit. 2021-05-30].

v offshorových zemích, se do aukce zapojit nemohou. Všechny tyto výše zmíněné detaily bylo třeba pro účast v privatizaci splnit.⁸⁵

V návaznosti na oficiální oznámení privatizace a jejich podmínek se ohradili především zahraniční zájemci. Jednalo se o ruskou společnost Severstal, která měla společně s koncernem Arcelor v úmyslu získat podnik Kryvorižstal. Ti označili podmínky aukce za nespravedlivé a diskriminační. Reakce na toto obvinění na sebe nenechala dlouho čekat. Ředitel Fondu státního majetku Michail Čečetov v rozhovoru pro „bbcussian.com“ uvedl: „Podmínky soutěže jsou nastaveny spravedlivě a splňují národní zájmy Ukrajiny.“ Ale dle zástupců společnosti Severstal onen požadavek aukce, že pouze ten uchazeč, který za poslední tři roky vyrobil a prodal koks ukrajinské výroby v množství nejméně 1 milionu tun ročně, splňuje pouze konsorcium utvořené firmou Interpipe a System Capital Management. To vnímali pro jejich konsorcium jako diskriminační. Dle názoru zástupců Severstal a Arcelor Group by bylo jednodušší přímo oznámit, že aukce se nesmí zúčastnit žádný zahraniční investor. Reakce Fondu státního majetku byla však stále stejná, že vždy provádí politiku v plném zájmu Ukrajiny. Severstal a Arcelor pochopily, že podmínky soutěže se nijak nezmění, a tak se pokoušely najít třetího ukrajinského partnera, který by požadavky splňoval. Dle zahraničního konsorcia byly podmínky aukce v rozporu s ukrajinsko-americkou dohodou o ochraně investic, jelikož členem aliance je i pobočka Severstal North America, dceřiná společnost Severstalu. Nevyloučily tedy, že napadnou výsledky tendru u soudu. Takto nastavené podmínky jen potvrzovaly obavy zahraničních investorů z posledních let investovat do ukrajinské ekonomiky z důvodu pokračující politické krize, která se mimo jiné výrazně týkala prezidenta Leonida Kučmy. Zahraničním investorům

---

⁸⁵ Украина выставила на продажу 93% акций "Криворожстали". Корреспондент.net. 12.05.2004. <https://korrespondent.net/business/94260-ukraina-vystavila-na-prodazhu-93-akcij-krivorozhstali>. [cit. 2021-05-12].

vadilo zejména blízkost vztahů mezi Kučmou a oligarchy, které výrazně diskriminovalo zahraniční uchazeče.⁸⁶

Nehledě na to, jaké kroky konsorcium Severstal podnikne, s největší pravděpodobností se novým vlastníkem nestane a Kryvorižstal zůstane v rukou ukrajinských vlastníků, uvedl ruský deník RBC. V souvislosti s tím bylo pravděpodobné, že může vypuknout metalurgický konflikt mezi Ruskem a Ukrajinou. Logickým důvodem byla aukce Kryvorižstalu, jejíž podmínky byly na míru šité pro konsorcium „Investment and Metallurgical Union“ Pinčuka a Achmetova. Ukrajínští odborníci přidali další fakt, že pro Severstal a Arcelor bude nesmírně obtížné najít na Ukrajině partnera, se kterým by se případně aukce účastnili. Většina potenciálních ukrajinských partnerů by si nedovolila z obav z budoucích následků vystoupit jak proti Pinčukovi, který měl velmi blízko k osobě prezidenta, ani proti Achmetovi coby nejbohatšímu a v byznysu nejmocnějšímu člověku Ukrajiny.⁸⁷

Politický blok Naše Ukrajina Viktora Juščenka se také stavěla silně proti tomu, aby Kryvorižstal připadl oligarchům. Privatizaci považovaly za ukvapenou a špatně připravenou. Předseda rozpočtového výboru parlamentu Ukrajiny Petro Porošenko jakožto člen politické strany Solidarita, která se stala součástí bloku Naše Ukrajina, tvrdil, že ukvapené privatizace řady podniků jako Ukrtelecom a Kryvorižstal a mnohé další vedly ke ztrátě několik miliard UAH ze státního rozpočtu. Podle bloku Naše Ukrajina stát tak místo řešení naléhavých problémů živí spřátelené finanční a průmyslové skupiny. Poslanec za Naši Ukrajinu Ivan Vasjunyk připomněl, že Naše Ukrajina předložila Nejvyšší radě návrh zákona, který by měl aktivovat

---

⁸⁶ Би-Би-Си: Российский инвестор обвиняет власти Украины. Корреспондент.net. 13.05.2004. <https://korrespondent.net/world/worldabus/94381-bi-bi-si-rossijskij-investor-obvinyat-vlasti-ukrainy>. [cit. 2021-05-13].

⁸⁷ RBC daily: "Криворіжсталь" останется української. Корреспондент.net. 17.05.2004. <https://korrespondent.net/world/worldabus/94563-rbc-daily-krivorozhstal-ostanetsya-ukrainskoj>. [cit. 2021-05-13].

moratorium na privatizaci všech strategických podniků do konce roku 2004, ale tento návrh nebyl přijat.⁸⁸

S blížícím se termínem aukce se vyostřovaly i vztahy uvnitř Nejvyšší rady. Blok Viktora Juščenka Naše Ukrajina a Blok Julije Tymošenkové zvažovaly usnesení o pozastavení privatizace Kryvorižstalu z důvodu jejich znepokojení ohledně situace podniku. Zástupci dvou výše uvedených bloků zdůrazňovali, že hlavním důvodem privatizace je zájem prezidenta Kučmy, aby byl podnik privatizován do rukou jeho zetě Pinčuka a sloužil k osobnímu obohacení. Zároveň vyzdvihli sociální otázku, kde nebylo nic zmíněno o vývoji tři čtvrtě milionového města po provedené aukci.⁸⁹

Opozice se pokoušela nedovolit Pinčukovi a Achmetovi účastnit se aukce a privatizovat Kryvorižstal. Zaregistrovala proto v Nejvyšší radě 17. května usnesení o ukončení privatizace. Autory tohoto návrhu byli Valentina Semenjuk (SPU), Alexander Turčynov (BJuT) a Alexander Tkačenko (KPU).⁹⁰

Speciální kontrolní komise Nejvyšší rady pro otázky privatizace doporučila prezidentovi Ukrajiny odvolat ředitele Fondu státního majetku z důvodu poškození zájmů státu v procesu privatizace státního majetku. Členové komise poznamenali, že Fond neustále porušuje ukrajinskou legislativu, a proto je třeba, aby došlo k výměně ředitele. Předsedkyně komise Valentina Semenjuk také novinářům sdělila, že opoziční frakce

---

⁸⁸ "Наша Украина" против того, чтобы "Криворожсталь" досталась олигархам. Украинська правда. 15.05.2004. <https://www.pravda.com.ua/rus/news/2004/05/15/4378600/>. [cit. 2021-05-13].

⁸⁹ Заседание Верховной Рады закрыто досрочно из-за "Криворожстали". Корреспондент.net. 18.05.2004. <https://korrespondent.net/ukraine/politics/94671-zasedanie-verhovnoj-rady-zakryto-dosrochno-iz-za-krivorozhstali>. [cit. 2021-05-14].

⁹⁰ Оппозиция попытается не разрешить Пинчуку и Ахметову приватизировать "Криворожсталь". Украинська правда. 17.05.2004. <https://www.pravda.com.ua/rus/news/2004/05/17/4378636/>. [cit. 2021-05-26].

v parlamentu plánují zablokovat jeho činnost, pokud nebude projednáno usnesení o ukončení privatizace Kryvorižstalu.⁹¹

V předvečer prezidentských voleb docházelo ke zvýšené aktivitě finančních a průmyslových skupin v oblasti přerozdělování státního majetku. Neaktivnějšími členy byli Rinat Achmetov, Viktor Pinčuk, skupina Privat Group a Alexandr Jaroslavskij. Nalezení provizorního kompromisu o dočasném spojení, umožňovalo zvýšení administrativních a finančních aktiv. Z dlouhodobého hlediska šlo konsorcium po nabytí podniku po privatizaci přerozdělit mezi jeho účastníky, s čímž souhlasila většina odborníků. Skvělým příkladem byla ona privatizace Kryvorižstalu, o kterou se ucházel konsorcium Pinčuk – Achmetov. Jakýsi pokus o zajištění si podniku už před privatizací byl touto dvojicí proveden. Zhruba 70% produktů podniku prodávala společnost Lemman Commodities Sa, blízká Achmetovi a zbytek 30% ovládala Interpipe Pinčuka.⁹²

Britský časopis *The Economist* označil proces privatizace v rozporu s mezinárodními standardy ve prospěch konkrétních kupců z Ukrajiny. Deník se nejvíce podíval nad specifickými podmínkami aukce, které považoval za směšné s cílem vyřadit ze soutěže všechny zahraniční uchazeče, kteří byli ochotni zaplatit, dle předběžných informací, daleko vyšší cenu. Současně byly tyto podmínky nad síly většiny ukrajinských společností. Výsledkem, ke kterému *The Economist* došel, bylo, že tendr byl plánován ve prospěch konsorcium Viktora Pinčuka a Rinata Achmetova.

---

⁹¹ Оппозиция будет блокировать трибуну, чтобы "Криворожсталь" не досталась Пинчуку и Ахметову. Украинська правда. 19.05.2004. <https://www.pravda.com.ua/rus/news/2004/05/19/4378692/>. [cit. 2021-05-25].

⁹² Компромисс власти и финансово-промышленных групп в момент приватизации. Украинська правда. 24.05.2004. <https://www.pravda.com.ua/rus/articles/2004/05/24/4378778/>. [cit. 2021-05-23].

„Taktika použitá ukrajinskými úřady při privatizaci Kryvorižstalu je typická pro postsovětské země,“ upozornil americký expert Rob Edwards.⁹³

Koncem května oznámili další zahraniční investoři, konkrétně LNM Group a US Steel, záměr vytvořit konsorcium a zúčastnit se aukce a vyzvali Fond státního majetku Ukrajiny, aby učinil vše pro to, aby dal mezinárodním uchazečům příležitost zúčastnit se čestné a otevřené aukce. V únoru téhož roku společnost Tata Steel, jako další zahraniční uchazeč, oznámila zájem o koupi společnosti.⁹⁴

Opoziční politik Viktor Juščenko, který se ucházel o post prezidenta, v průběhu své předvolební kampaně uvedl, že je proti privatizaci Kryvorižstalu před prezidentskými volbami 2004. „Podnik, jehož hodnota se odhaduje na minimálně 1,5 miliardy USD, se bude prodávat za 800 milionů USD. Každý poslanec Nejvyšší rady vám řekne, kdo chce tento podnik koupit. A nebuďte překvapeni, pokud příjmení této osoby končí na čuk“, pronesl Juščenko při svém projevu a nepřímo tak obvinil Viktora Pinčuka.⁹⁵

První den června proběhlo hlasování v Nejvyšší radě o pozastavení privatizace Kryvorižstalu, které bylo vyvolané Blokem Julije Tymošenkové, blokem Naše Ukrajina a Socialistickou stranou. Tento návrh byl však odmítnut a vetován prezidentem Kučmou.⁹⁶

O dva dny později proběhlo v ukrajinském parlamentu opět hlasování týkající se Kryvorižstalu. Poslanci Nejvyšší rady nepřehlasovali veto prezidenta Kučmy o zákoně zakazujícím privatizaci Kryvorižstalu. Pro

---

⁹³ "Economist": условия приватизации под Пинчука-Ахметова - это "кукиш" иностранцам. . Украинська правда. 31.05.2004. <https://www.pravda.com.ua/rus/news/2004/05/31/4378915/>. [cit. 2021-05-15].

⁹⁴ LNM и US Steel хотят купить "Криворожсталь". Корреспондент.net. 25.05.2004. <https://korrespondent.net/business/95116-lnm-i-us-steel-hotyat-kupit-krivorozhstal>. [cit. 2021-05-15].

⁹⁵ Ющенко выступает против приватизации "Криворожстали" "чуками". Украинська правда. 27.05.2004. <https://www.pravda.com.ua/rus/news/2004/05/27/4378858/>. [cit. 2021-05-23].

⁹⁶ Верховная Рада снова отказалась запретить приватизацию "Криворожстали". Корреспондент.net. 01.06.2004. <https://korrespondent.net/business/95529-verhovnaya-rada-snova-otkazalas-zapretit-privatizaciju-krivorozhstali>. [cit. 2021-05-15].

hlasovalo 212 poslanců z potřebných 300. Zároveň parlament znovu odmítl zvážít pozastavení privatizace metalurgického závodu. Pro návrh o pozastavení hlasovalo 213 poslanců z potřebných 226. Události z prvních tří červnových dnů roku 2004 jasně ukázaly, že prezident a jeho spřátelení oligarchové mají velkou moc v Nejvyšší radě a pokoušejí se podniknout všechny kroky, aby k privatizaci došlo ještě během dobíhajícího mandátu Kučmy.⁹⁷

Ten samý den, 3. června, poslanci frakcí Naše Ukrajina, Bloku Julije Tymošenkové a Socialistické strany zablokovali práci Nejvyšší rady a požadovali opětovné projednání otázky o pozastavení privatizace závodu Kryvorižstal. Předseda parlamentu Volodymyr Lytvyn odmítl dát o této otázce opět hlasovat s odvoláním na jednací řád Nejvyšší rady. Přes všechna neúspěšná hlasování opoziční poslanci nadále trvali na pozastavení privatizace.⁹⁸

K podmínkám aukce se vyjádřily i zahraniční vlády. Za zmínku stojí názor USA, které se domnívaly, že podmínky privatizace Kryvorižstalu, které nedávají výrazné šance zahraničním investorům vyhrát tuto aukci, snižují možnost, aby Ukrajina získala maximální užitek z oné privatizace. Toto umocnilo vyjádření tehdejšího velvyslance USA v Kyjevě Johna Herbsta, který se vyjádřil následovně: „Podmínky pro vypsání soutěže, které jsou známé veřejnosti, nejsou pro zahraniční investory přátelské a atraktivní. A takové podmínky znamenají, že ukrajinská vláda v tomto případě přijde o

---

⁹⁷ Верховная Рада не смогла запретить приватизацию "Криворожстали". Корреспондент.net. 03.06.2004. <https://korrespondent.net/business/95686-verhovnaya-rada-ne-smogla-zapretit-privatizaciyu-krivorozhstali>. [cit. 2021-05-15].

⁹⁸ Оппозиция заблокировала работу парламента из-за "Криворожстали" (обновлено). Корреспондент.net. 03.06.2004. <https://korrespondent.net/business/95636-oppoziciya-zablokirovala-rabotu-parlamenta-iz-zakrivorozhstali-obnovleno>. [cit. 2021-05-16].
WHITMORE, S. State building in the Ukraine: the Ukrainian parliament, 1990-2003 London: Routledge. 2012, s. 123-129.

významné potenciální příjmy.“ Dále vyjádřil naději, že lidé, kteří jsou zodpovědní za aukci, budou jednat v zájmu Ukrajiny a jejích obyvatel, a nikoli v zájmu potenciálních kupců. Tento výrok byl mířen především na předsedu vlády Viktora Janukovyče, který koncem května oznámil, že jeho vláda nehodlá měnit podmínky prodeje Kryvorižstalu.⁹⁹

Na začátku června oznámil ředitel oddělení privatizačního prodeje Fondu státního majetku Vladimir Čerdakov, že bylo v poslední den podávání nabídek 7. června oficiálně předloženo šest nabídek uchazečů o účast v aukci na privatizaci podniku Kryvorižstal. Detailněji se jednalo o ukrajinské konsorcium Industrial Group a Severstal, konsorcium Industrial Group zahrnující vícero metalurgických závodů na Ukrajině, společnou nabídku LNM Group a US Steel, nabídku indické TATA Steel, dále nabídku Evraz Holdingu a v neposlední řadě o nabídku Investiční a metalurgické unie Viktora Pinčuka a Rinata Achmetova.¹⁰⁰

Souběžně s tím 8. června přijal Golosejevskij obvodní soud v Kyjevě k posouzení stížnost poslankyně Nejvyšší rady Valentiny Semenjukové, která byla předsedkyní kontrolní komise pro privatizaci, proti jednání Státní komise pro cenné papíry a Fondu státního majetku v případě Kryvorižstalu. Podání stížnosti poslankyně automaticky pozastavilo rozhodnutí o vypsání výběrového řízení na prodej 93,02% akcií společnosti Kryvorižstal. Tiskový mluvčí Fondu státního majetku novinářům sdělil, že komise nemohla z důvodu této stížnosti posoudit nabídky uchazečů a dodal, že právní oddělení hledá možnosti, jak v soutěži pokračovat.¹⁰¹ Případ byl

---

⁹⁹ США: Условия приватизации "Криворозжали" невыгодны Украине. Корреспондент.net. 05.06.2004.<https://korrespondent.net/business/95791-ssha-usloviya-privatizacii-krivorozhstali-nevygodny-ukraine>. [cit. 2021-05-16].

¹⁰⁰ На участие в конкурсе по продаже "Криворозжали" подано 6 заявок. Корреспондент.net. 08.06.2004.<https://korrespondent.net/business/95927-na-uchastie-v-konkurse-po-prodazhe-krivorozhstali-podano-6-zayavok>. [cit. 2021-05-19].

¹⁰¹ Суд приостановил конкурс по продаже "Криворозжали". Корреспондент.net. 08.06.2004.<https://korrespondent.net/business/95949-sud-priostanovil-konkurs-po-prodazhe-krivorozhstali>. [cit. 2021-05-19].

z neznámého důvodu přesunut z Golosejevského k Pečerskému obvodnímu soudu v Kyjevě a o den později tento soud odmítl posoudit stížnost podanou poslankyní Semenjukovou. Pečerský obvodní soud byl na Ukrajině známý svými mnoha rozhodnutími ve prospěch státních úřadů a finančních skupin. Tím pádem o tom, proč byla stížnost k tomuto soudu přesunuta, můžeme pouze spekulovat.¹⁰² Fond Státního majetku následně podal stížnost k odvolacímu soudu, že podávání stížností je v rozporu s platnou právní úpravou, protože v řízení by měla být podávána žaloba, nikoli stížnost. Mezitím Fond státního majetku pokračoval v procházení nabídek o privatizaci.¹⁰³

Ještě kurióznější bylo, že čelní představitelé odborových svazů Kryvorižstalu vytvořili petici mezi zaměstnanci, podle níž chtějí pro svůj podnik pouze domácího investora z Ukrajiny. Petici podepsalo více než 30 tisíc zaměstnanců, z nichž drtivá většina údajně nevěděla nic o nabízených částkách za podnik ani o podmínkách aukce a záruk pro pracovníky oceláren.¹⁰⁴

Tržní cena Kryvorižstalu byla přibližně 1,3 miliardy USD, ale cena za kterou se s největší pravděpodobností prodá, byla dle názoru Oleksandra Rjabčenko, experta Mezinárodního institutu pro privatizaci, správu majetku a investice okolo 800 milionů USD, uvedl pro ukrajinskou redakci BBC.¹⁰⁵ Dle odborných prognóz ostatní uchazeči nabízejí zhruba 2 – 3 miliardy USD.

---

¹⁰² Poland, Belarus & Ukraine Report: June 15, 2004. Rferl.org. 15.06.2004. <https://www.rferl.org/a/1343983.html>. [cit. 2021-05-19].

¹⁰³ Конкурс по продаже "Криворожстали" разблокирован. Корреспондент.net. 09.06.2004. <https://korrespondent.net/business/95988-konkurs-po-prodazhe-krivorozhstali-razblokirovan>. [cit. 2021-05-21].

Newsline - June 9, 2004. Rferl.org. 09.06.2004. <https://www.rferl.org/a/1143176.html>. [cit. 2021-05-21].

¹⁰⁴ Poland, Belarus & Ukraine Report: June 15, 2004. Rferl.org. 15.06.2004. <https://www.rferl.org/a/1343983.html>. [cit. 2021-05-21].

¹⁰⁵ Про Міжнародний центр приватизації, інвестицій і менеджменту, 1993. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/561-93-%D0%BF#Text>. [cit. 2021-07-14].

Mezinárodní institut pro privatizaci, správu majetku a investice byl státní úřad, který spadal pod kabinet ministrů.

Rjabčenko věřil, že i přes překážky bude prodej stále probíhat. Na druhou stranu očekával soudní spory spojené s Kryvorižstalem a jeho prodejem.¹⁰⁶

Dle zástupců Fondu státního majetku Ukrajiny konsorcium Investiční a metalurgické unie vyhrála v aukci o ocelárnu Kryvorižstal. „Investiční a metalurgická zvítězila, potřebné dokumenty se již oběma stranami podepisují,“ sdělil novinářům v pondělí 14 června ředitel Fondu státního majetku. Zároveň uvedl, že kromě společné firmy Pinčuka a Achmetova se mohl soutěže účastnit pouze jeden další uchazeč, a to konsorcium Industrial Group. Stalo se tak poté, co se pracovní skupina Fondu státního majetku seznámila s materiály šesti společností ucházejících se o Kryvorižstal a zjistila, že pouze dva z nich splňují všechny podmínky soutěže.¹⁰⁷ Vítězné konsorcium nabídlo za ocelárnu 4,26 miliardy UAH, přibližně 800 milionů USD. Na následující tiskové konferenci ředitel Fondu státního majetku Michail Čečetov řekl, že peníze již byly převedeny do státního rozpočtu. Druhý účastník aukce nabídl nižší částku ve výši 4 miliard UAH. Čečetov také poznamenal, že k 14. červnu neexistuje jediný soudní rozhodnutí, kvůli kterému by bylo možné zrevidovat výsledky privatizace Kryvorižstalu.¹⁰⁸

Michail Čečetov 16. června na televizním kanále Pjatyj kanal uvedl, že je hrdý na to, že zvítězil ukrajinský uchazeč. „Věřím, že vlastenectví kteréhokoli úředníka se projevuje jeho činy, nikoli jazykem, který používá,“ řekl Čečetov střídavě rusky a ukrajinsky. „Mohli bychom mluvit pouze ukrajinsky, ale dát Kryvorižstal Američanům nebo Rusům. Stále však

---

¹⁰⁶ Позовів щодо приватизації 'Криворіжсталі' побільшає. Bbc.com. 11.06.2004. https://www.bbc.com/ukrainian/domestic/story/2004/06/040611_privatisation_comment. [cit. 2021-05-21].

¹⁰⁷ "КРИВОРОЖСТАЛЬ" КУПИЛИ ПИНЧУК И АХМЕТОВ. Переплатив 0,5 миллиарда. Українська правда. 14.06.2004. <https://www.pravda.com.ua/rus/news/2004/06/14/4379189/>. [cit. 2021-05-22].

¹⁰⁸ "Криворожсталь" продана, деньги поступили в бюджет Украины. Корреспондент.net. 14.06.2004. <https://korrespondent.net/business/96243-krivorozhstal-prodana-dengi-postupili-v-byudzh-et-ukrainy>. [cit. 2021-05-22].

Newline - June 15, 2004. Rferl.org. 15.06.2004. <https://www.rferl.org/a/1143180.html>. [cit. 2021-05-22].

mluvím rusky a korunní klenot ukrajinského metalurgického průmyslu jsem nechal národnímu investorovi.“¹⁰⁹

Téměř ihned po rozhodnutí se konsorcium LNM-US Steel vyjádřilo, že trvá na revizi výsledků výběrového řízení ze strany prezidenta a premiéra země, jelikož částka navržená vítězem, 4,26 miliard UAH, je výrazně nižší než částka navržená tímto konsorciem. V to samé doufala i skupina Severstal, tedy v přehodnocení výsledků. Předseda představenstva Severstalu uvedl, že se doposud nikde nesetkali s takovými problémy jako na Ukrajině v případě Kryvorížstalu. Prohlásil, že byl nepříjemně překvapen kritikou řady médií a Fondu státního majetku, kteří dali jasně najevo, že považují případné zapojení Severstalu za katastrofu pro ocelárnu. Taktéž byl podle svých slov překvapen podmínkami privatizace, které byly evidentně diskriminační pro většinu účastníků a připravené pro jedno konkrétní konsorcium. Současně zmínil připravenost společnosti zaplatit za podnik 1,2 miliardy USD, což je více než kolik přislíbil vítěz.¹¹⁰

Výsledek privatizace zhodnotil i Ferdinand Pavel, člen německých poradců ukrajinské vlády, který to považoval za skandál, jak uvedl v rozhovoru pro Deutsche Welle. Německý odborník kritizoval podmínky privatizace. Zahraniční uchazeči podle něj jednoduše nemohli splnit podmínky soutěže. V důsledku byly účastníky soutěže pouze dvě domácí firmy. Skandální byla podle něj také nižší cena. Označil ji za frivolní politickou kalkulaci.¹¹¹

---

¹⁰⁹ Newsline - June 17, 2004. Rferl.org. 17.06.2004. <https://www.rferl.org/a/1143182.html>. [cit. 2021-05-22].

¹¹⁰ "Северсталь" еще надеется побороться за "Криворожсталь", а ИСД "и так все ясно". Украинська правда. 14.06.2004. <https://www.pravda.com.ua/rus/news/2004/06/14/4379188/>. [cit. 2021-05-22].

¹¹¹ На продаже "Криворожстали" Пинчуку-Ахметову Украина потеряла \$200 млн. и получила скандал. Украинська правда. 15.06.2004. <https://www.pravda.com.ua/rus/news/2004/06/15/4379222/>. [cit. 2021-05-22].

Závěr

Na začátku práce vycházel autor z předpokladu, že vliv mezi vládnoucí politickou garniturou a soukromým sektorem (oligarchy) byl klíčový pro přípravu, průběh a výsledek privatizace. Tento předpoklad se zcela naplnil v případě privatizace oceláren Kryvorižstal, kde došlo až k symbióze mezi vládnoucími politiky a oligarchy ucházejícími se o ocelárny.

Už od počátku prezidentství Leonida Kučmy roku 1994 bylo možné pozorovat tendenci, kdy významné státní podniky získávali v aukcích spřátelení oligarchové. Tato tendence se postupem času zvyšovala a vygradovala v posledních dvou letech mandátu prezidenta Kučmy mezi lety 2002 až 2004, kdy byl zároveň premiérem země Viktor Janukovyč.

Jak podotkl Oleksandr Fisun, znaky postsovětského neopatrimonialismu jsou vytvoření vrstvy ziskuchtivých politicko-obchodních elit, které na Ukrajině představují oligarchové, zásadní role neformálních patronážních vazeb v politických a ekonomických procesech v zemi a přivlastnění si struktur a zdrojů států. Zároveň podle Michaela Brattona se neopatrimonialní režimy vyznačují tím, že vládnoucí politická vrstva se pokouší udržovat svou moc pomocí osobní patronáže. Do jaké míry patronáž a neformální sítě pronikají do státního aparátu, se liší. Neformální konexe jsou založeny na výměně zdrojů za politickou podporu nebo na distribuci veřejných zdrojů, tedy na určité formě klientelismu. Všechny tyto zmíněné znaky bylo možné vysledovat v případě privatizačního procesu na Ukrajině, jak bylo možné vidět na vztahu mezi prezidentem Kučmou a

vlivnými oligarchickými skupinami v případě privatizace státních podniků.¹¹²

Pokud aplikujeme tvrzení Brattona a Fisuna na ukrajinskou scénu, vztah mezi prezidentem Kučmou a oligarchickými klany byl pragmatický. Prezident se pokoušel upevnit svou moc a zajistit si finanční a mediální podporu ze strany oligarchů výměnou za výhodné zprostředkovávání aukcí státních podniků do rukou oligarchů. Jelikož prezident Ukrajiny stál v pomyslném středu této struktury, bylo možné pozorovat snahu o distribuci podniků mezi jednotlivé oligarchické klany či společná konsorcia klanů s cílem zajistit rovnováhu mezi nimi. Z tohoto důvodu se víceméně každý oligarchický klan (z Doněcka, Dněpropetrovsku a Kyjeva) soustředil na trochu jiné odvětví průmyslu. Tomuto vztahu mezi prezidentem a oligarchy napomáhaly i podmínky některých aukcí, které byly v mnoha případech nastaveny na míru ukrajinským uchazečům. K této skutečnosti napomáhal i fakt, že ukrajinští investoři byli v zemi považováni za strategické investory.

Jiným faktorem, který je třeba zmínit v souvislosti s privatizací na Ukrajině, je fakt, že v zemi nebylo zřízeno speciální ministerstvo pro tuto činnost. Z toho vyplývá, že na privatizaci měl značný vliv pochopitelně prezident, ale i premiér země a ředitel Fondu státního majetku. Protiklad výše uvedeného byl dobře vidět v období premiéra Juščenka a ředitele Fondu státního majetku Bondara. Tehdy docházelo k omezení počtu privatizací do rukou oligarchů a naopak byly zaznamenány případy vítězství zahraničních uchazečů. Jenže poté došlo ke změně jak v premiérském křesle, tak i ve funkci ředitele Fondu státního podniku, kdy tyto pozice obsadili Viktor Janukovyč respektive Michail Čečetov. V tomto období, v letech 2002 až

---

¹¹² FISUN, O.: Rethinking Post-Soviet Party Politics from Neopatrimonial Perspective. *Demokratizatsiya* [online]. 2012.

BRATTON, M.: Neopatrimonial Regimes and Political Transitions in Africa. *World Politics* Johns Hopkins University Press. 1994, 46(4), 453-489.

2004, došlo pak k výraznému nárůstu prodeje státních podniků spřáteleným oligarchům. To potvrzuje tvrzení Brattona a Fisuna o neopatrimoniálních vztazích a klientelismu mezi politiky a oligarchy. Prezident Kučma stál v pomyslném čele a podporoval Dněpropetrovský a Kyjevský klan, premiér Janukovyč pocházející z Doněcké oblasti podporoval pochopitelně klan z tohoto regionu a ředitel Čečetov stál plně za premiérem Janukovyčem. V této konstelaci se odehrávala i privatizace Kryvorižstalu.

V případě Kryvorižstalu došlo ke spojení dvou různých oligarchických klanů – Viktora Pinčuka (Dněpropetrovsk) a Rinata Achmetova (Doněck). To ukazuje na spolupráci mezi těmito dvěma oligarchy v možnosti ovládnout jeden z nejvýznamnějších státních podniků. Zároveň to potvrzuje vztah mezi politickou a ekonomickou elitou. Kooperace prezidenta, premiéra a ředitele Fondu státního majetku podporovala Pinčuka a Achmetova. Výměnou za tuto pomoc očekávali zpětnou podporu ze strany oligarchů. V případě Kučmy šlo o politickou podporu v dobíhajícím mandátu a také o podporu pro zetě Viktora Pinčuka, u Janukovyče se jednalo o tehdejší podporu v premiérském křesle a zároveň o budoucí podporu v nadcházejících prezidentských volbách, plánovaných na rok 2004, a v případě Čečetova se dá předpokládat jeho podpora Janukovyče jakož i snaha zůstat v čele Fondu státního majetku.

Evidentní snaha ze strany politické garnitury takzvaně přiklepnout Kryvorižstal konsorciu Pinčuka a Achmetova byla navíc posílena nastavením prakticky diskriminačních podmínek celé aukce. Potenciální kupci museli mít zkušenost tři roky z ukrajinského metalurgického odvětví.

Přes veškeré stížnosti ze stran zahraničních uchazečů, kteří měli oproti Pinčukovi a Achmetovi velmi složitou pozici, se nic na podmínkách soutěže nezměnilo. Došlo i ke stížnostem ze strany opozičních frakcí a poslanců

v Nejvyšší radě. Veškeré tyto stížnosti nic nezměnily a aukce zůstala nastavena stejně.

Aukci oceláren Kryvorižstal nakonec vyhrálo společné konsorcium Pinčuka a Achmetova i přesto, že zahraniční konsorcia předložila cenovou nabídku výrazně přesahující nabídku konsorcia Investment Metallurgical Union. To bylo argumentováno a prezentováno ze strany Fondu státního majetku jako zcela normální, jelikož došlo k tomu, o co se snažili, totiž aby ukrajinská společnost zůstala v rukou ukrajinských majitelů i přes zaplacení nižší kupní ceny.

Cílem diplomové práce byla analýza průběhu privatizace oceláren Kryvorižstal a zodpovězení otázky proč se privatizace perspektivních státních podniků dostávaly do rukou oligarchů za výhodných podmínek. Na příkladu analýzy privatizace oceláren Kryvorižstal nám všechny výše zmíněné faktory ukázaly, proč a z jakých důvodů se významné státní podniky dostávaly do rukou oligarchů. Zároveň potvrdily rostoucí tendenci prodeje ukrajinských podniků do rukou oligarchů. Tento trend byl charakteristický pro období od roku 2002 do konce prezidentského mandátu prezidenta Kučmy.

Použitá literatura

Primární zdroje

"Economist": условия приватизации под Пинчука-Ахметова - это

"кукиш" иностранцам. . Украинська правда. 31.05.2004.

<https://www.pravda.com.ua/rus/news/2004/05/31/4378915/>.

"Интерпайп" и "донецкие" объединились, чтобы купить

"Криворожсталь"? Украинська правда. 20.04.2004.

<https://www.pravda.com.ua/rus/news/2004/04/20/4378344/>

"КРИВОРОЖСТАЛЬ" КУПИЛИ ПИНЧУК И АХМЕТОВ. Переплатив

0,5 миллиарда. Украинська правда. 14.06.2004.

<https://www.pravda.com.ua/rus/news/2004/06/14/4379189/>.

"Криворожсталь" потратит на модернизацию почти миллиард гривен.

Корреспондент.net. 15.01.2004. [https://korrespondent.net/business/86869-](https://korrespondent.net/business/86869-krivorozhstal-potratit-na-modernizaciyu-pochti-milliard-griven)

[krivorozhstal-potratit-na-modernizaciyu-pochti-milliard-griven.](https://korrespondent.net/business/86869-krivorozhstal-potratit-na-modernizaciyu-pochti-milliard-griven)

"Криворожсталь" продана, деньги поступили в бюджет Украины.

Корреспондент.net. 14.06.2004.

[https://korrespondent.net/business/96243-krivorozhstal-prodana-dengi-postupili-v-byudzheth-ukrainy.](https://korrespondent.net/business/96243-krivorozhstal-prodana-dengi-postupili-v-byudzheth-ukrainy)

"Наша Украина" против того, чтобы "Криворожсталь" досталась

олигархам. Украинська правда. 15.05.2004.

<https://www.pravda.com.ua/rus/news/2004/05/15/4378600/>.

"Северсталь" еще надеется побороться за "Криворожсталь", а ИСД "и

так все ясно". Украинська правда. 14.06.2004.

<https://www.pravda.com.ua/rus/news/2004/06/14/4379188/>.

«Инвестгазета» выпустила рейтинг лучших компаний Украины.
Корреспондент.net. 29.05.2001. <https://korrespondent.net/business/20462-investgazeta-vypustila-rejting-luchshih-kompanij-ukrainy>.

ЛNM и US Steel хотят купить "Криворожсталь". Корреспондент.net.
25.05.2004. <https://korrespondent.net/business/95116-lnm-i-us-steel-hotyat-kupit-krivorozhstal>.

RBC daily: "Криворожсталь" останется украинской.
Корреспондент.net. 17.05.2004.
<https://korrespondent.net/world/worldabus/94563-rbc-daily-krivorozhstal-ostanetsya-ukrainskoj>.

RBC daily: Украина завершает металлургический передел.
Корреспондент.net.12.08.2003.
<https://korrespondent.net/world/worldabus/76917-rbc-daily-ukraina-zavershaet-metallurgicheskijperedel>.

www.spfu.gov.ua.

www.zakon.rada.gov.ua

Би-Би-Си: Российский инвестор обвиняет власти Украины.
Корреспондент.net. 13.05.2004.
<https://korrespondent.net/world/worldabus/94381-bi-bi-si-rossijskij-investor-obvinyaet-vlasti-ukrainy>.

В 2001 году «Криворожсталь» продаваться не будет.
Корреспондент.net. 27.09.2000. <https://korrespondent.net/business/6922-v-2001-godu-krivorozhstal-prodavatsya-ne-budet>.

В 2004 году ФГИ продаст более 300 предприятий.
Корреспондент.net.21.01.2004. <https://korrespondent.net/business/87260-v-2004-godu-fgi-prodast-bolee-300-predpriyatij>.

Верховная Рада не смогла запретить приватизацию "Криворожстали".
Корреспондент.net. 03.06.2004. <https://korrespondent.net/business/95686-verhovnaya-rada-ne-smogla-zapretit-privatizaciyu-krivorozhstali>.

Верховная Рада снова отказалась запретить приватизацию
"Криворожстали". Корреспондент.net.
01.06.2004. <https://korrespondent.net/business/95529-verhovnaya-rada-snova-otkazalas-zapretit-privatizaciyu-krivorozhstali>.

Заседание Верховной Рады закрыто досрочно из-за "Криворожстали".
Корреспондент.net. 18.05.2004.
<https://korrespondent.net/ukraine/politics/94671-zasedanie-verhovnoj-rady-zakryto-dosrochno-iz-za-krivorozhstali>.

Компромисс власти и финансово-промышленных групп в момент
приватизации. Украинська правда. 24.05.2004.
<https://www.pravda.com.ua/rus/articles/2004/05/24/4378778/>.

Конкурс по продаже "Криворожстали" разблокирован.
Корреспондент.net. 09.06.2004. <https://korrespondent.net/business/95988-konkurs-po-prodazhe-krivorozhstali-razblokirovan>.

Кучма угрожает нечестным олигархам и инвесторам деприватизацией.
Украинська правда. 06.08.2003.
<https://www.pravda.com.ua/rus/news/2003/08/6/4373812/>.

Кучма: на каждый завод – табличку с именем владельца.
Корреспондент.net. 17.07.2002. <https://korrespondent.net/business/50897-kuchma-na-kazhdyj-zavod-tablichku-s-imenem-vladelca>.

На продаже "Криворожстали" Пинчуку-Ахметову Украина потеряла
\$200 млн. и получила скандал. Украинська правда. 15.06.2004.

<https://www.pravda.com.ua/rus/news/2004/06/15/4379222/>. [cit. 2021-05-22].

На участие в конкурсе по продаже "Криворожстали" подано 6 заявок. Корреспондент.net. 08.06.2004.<https://korrespondent.net/business/95927-na-uchastie-v-konkurse-po-prodazhe-krivorozhstali-podano-6-zayavok>.

Оппозиция будет блокировать трибуну, чтобы "Криворожсталь" не досталась Пинчуку и Ахметову. Украинська правда. 19.05.2004.
<https://www.pravda.com.ua/rus/news/2004/05/19/4378692/>.

Оппозиция заблокировала работу парламента из-за "Криворожстали" (обновлено). Корреспондент.net. 03.06.2004.
<https://korrespondent.net/business/95636-oppoziciya-zablokirovala-rabotu-parlamenta-iz-zakrivorozhstali-obnovleno>.

Оппозиция попытается не разрешить Пинчуку и Ахметову приватизировать "Криворожсталь". Украинська правда. 17.05.2004.
<https://www.pravda.com.ua/rus/news/2004/05/17/4378636/>.

От «Криворожстали» до «ArcelorMittal Кривой Рог». Грустная история металлургического гиганта. 23.01.2019.
<https://ukraina.ru/exclusive/20190123/1022413115.html>.

Пинчук и Ахметов войдут в один консорциум. Украинська правда.16.04.2004.
<https://www.pravda.com.ua/rus/news/2004/04/16/4378245/>.

Позовів щодо приватизації 'Криворіжсталі' побільшає. Bbc.com. 11.06.2004.
https://www.bbc.com/ukrainian/domestic/story/2004/06/040611_privatisati_on_comment.

Страну скупают "донецкие", "киевские", "днепропетровские"...

Украинская Правда. 23.07.2003.

<https://www.pravda.com.ua/rus/news/2003/07/23/4373659/>.

Суд приостановил конкурс по продаже "Криворожстали".

Корреспондент.net. 08.06.2004.

<https://korrespondent.net/business/95949-sud-priostanovil-konkurs-po-prodazhe-krivorozhstali>.

США: Условия приватизации "Криворожстали" невыгодны Украине.

Корреспондент.net. 05.06.2004. <https://korrespondent.net/business/95791-ssha-usloviya-privatizacii-krivorozhstali-nevygodny-ukraine>.

Украина выставила на продажу 93% акций "Криворожстали".

Корреспондент.net. 12.05.2004.

<https://korrespondent.net/business/94260-ukraina-vystavila-na-prodazhu-93-akcij-krivorozhstali>.

Украина продаст "Криворожсталь" дорого и только своим.

Корреспондент.net. 18.08.2003.

<https://korrespondent.net/world/worldabus/77298-ng-ukraina-prodast-krivorozhstal-dorogo-i-tolko-svoim>.

Ющенко выступает против приватизации "Криворожстали" "чуками".

. Украинская правда. 27.05.2004.

<https://www.pravda.com.ua/rus/news/2004/05/27/4378858/>.

Ющенко подготовил изменения в правительстве. Корреспондент.net.

30.01.2001. <https://korrespondent.net/ukraine/politics/13054-yushchenko-podgotovil-izmeneniya-v-pravitelstve>.

Янукович проконтролирует, чтобы "Криворожсталь" приватизировали правильно. Украинская правда. 12.02.2004.

<https://www.pravda.com.ua/rus/news/2004/02/12/4376981/>

Sekundární zdroje

A Brief History of Corruption in Ukraine: The Kuchma Era.

Eurasianet.org. 20.05.2020. <https://eurasianet.org/a-brief-history-of-corruption-in-ukraine-the-kuchma-era>.

ASLUND, A.: The Economic Policy of Ukraine after the Orange Revolution. *Eurasian Geography* [online]. 2005. 46(5), 327-353. ISSN 15387216.

ASLUND, A.: *How Capitalism Was Built: The Transformation of Central and Eastern Europe, Russia, and Central Asia*. Cambridge: Cambridge University Press. 2007.

ASLUND, A.: *How Ukraine Became a Market Economy and Democracy*. Washington, DC: Peterson Institute for International Economics, 2009.

ASLUND, A.: *Ukraine: What Went Wrong and How to Fix It*. Washington, District of Columbia: Peterson Institute for International Economics. 2015.

BALMACEDA, M, M.: *Politics of Energy Dependency: Ukraine, Belarus, and Lithuania Between Domestic Oligarchs and Russian Pressure*. Toronto: University of Toronto Press. 2013.

BRABANT, M. J.: *Privatizing Eastern Europe. The Role of Markets and Ownership in the Transition*. Dordrecht: Kluwer. 1992.

BRATTON, Michael. Neopatrimonial Regimes and Political Transitions in Africa. *World Politics* [online]. 1994, 46(4), 453-489. ISSN 00438871.

Centre for Economic Strategy: Privatisation in Ukraine: high jump after years of crawling? Ces.org.ua. 03.03.2020. <https://eurasianet.org/a-brief-history-of-corruption-in-ukraine-the-kuchma-era>.

D'ANIERI, P.: *Understanding Ukrainian Politics: Power, Politics, and Institutional Design*. Armonk: M. E. Sharpe, 2007.

FISUN, O.: Rethinking Post-Soviet Party Politics from Neopatrimonial Perspective. *Demokratizatsiya* [online]. 2012. 20(2), 87-96. ISSN 10746846.

FRYDMAN, Roman. *Privatization in Eastern Europe: Is The State Withering Away?* Budapest: Central European University Press. 1994.

GOULD, J., A. a HETMAN Y.: Market Democracy Unleashed? Business Elites and the Crisis of Competitive Authoritarianism in Ukraine. *Business and Politics* [online]. 2008. 10(2), 1-34. ISSN 14693569.

HAVRYLYSHYN, O.: *The Political Economy of Independent Ukraine: Slow Starts, False Starts, and a Last Chance?*. London: Palgrave Macmillan. 2017.

ISAACS, R.: Neopatrimonialism and Beyond: Reassessing the Formal and Informal in the Study of Central Asian Politics. *Contemporary Politics*. [online]. 2014, 20(2), 229-245. ISSN 13569775.

KITSCHOLT, H.: *Post-Communist Party Systems: Competition, Representation, and Inter-Party Cooperation*. Cambridge University Press. 1999.

KUSZNIR, J.: *Informal Networks and Corruption in Post-Socialist Societies*. Koszalin Institute of Comparative European Studies. 2006.

KUZIO, T.: From Kuchma to Yushchenko. *Problems of Post-Communism* [online]. 2005, 52(2), 29-44. ISSN 10758216.

MALYGINA, K.: Ukraine as a Neo-Patrimonial State: Understanding Political Change in Ukraine in 2005-2010. *Journal for Labour and Social Affairs in Eastern Europe* [online]. 2010. 13(1), ISSN 14352869.

MEGGINSON, W. L. a NETTER, J. M.: *History and Methods of Privatization*. In: PARKER, D. a SAAL D.: *International Handbook on Privatization*. Cheltenham: Edward Elgar. 2003.

Newsline - June 15, 2004. Rferl.org. 15.06.2004.
<https://www.rferl.org/a/1143180.html>.

Newsline - June 17, 2004. Rferl.org. 17.06.2004.
<https://www.rferl.org/a/1143182.html>.

Newsline - June 9, 2004. Rferl.org. 09.06.2004.
<https://www.rferl.org/a/1143176.html>.

PASKHAVER, A. a VERKHOVODOVA, L.: *Privatization Before and After the Orange Revolution*. *Problems of Economic Transition* [online]. 2007. 50(3), 5-40. ISSN 10611991.

Poland, Belarus & Ukraine Report: June 15, 2004. Rferl.org. 15.06.2004.
<https://www.rferl.org/a/1343983.html>.

Poland, Belarus & Ukraine Report: June 15, 2004. Rferl.org. 15.06.2004.
<https://www.rferl.org/a/1343983.html>.

PUGLISI, R.: *The Rise of the Ukrainian Oligarchs*. *Democratization* [online]. 2003. 10(3), 99-123. ISSN 13510347.

ROBINSON, C.: *Privatization: Analysing the Benefits*. In: PARKER, D. a SAAL D.: *International Handbook on Privatization*. Cheltenham: Edward Elgar. 2003.

SNELBECKER, D.: *The Political Economy of Privatization in Ukraine*. CASE Network Studies and Analyses. 1995.

WHITMORE, S. *State building in the Ukraine: The Ukrainian Parliament, 1990-2003*. London: Routledge. 2012.

WILSON, A.: *The Ukrainians: Unexpected Nation*. New Heaven and London. 2000.

www.kontrakty.com.ua.

ZON, V. H.: Neo-Patrimonialism as an Impediment to Economic Development: *The Case of Ukraine*. *Journal of Communist Studies and Transition Politics* [online]. 2001. 14(3), 71-95. ISSN 71400358.

ZÁVĚREČNÉ TEZE MAGISTERSKÉ PRÁCE NMTS

Jméno:

Tomáš Mitscherling

E-mail:

87892566@fsv.cuni.cz

Specializace (uved'te zkratkou):

RES

Semestr a školní rok zahájení práce:

ZS 2019

Semestr a školní rok ukončení práce:

LS 2021

Vedoucí diplomového semináře:

doc. PhDr. Luboš Švec Ph.D.

Vedoucí práce:

PhDr. Jan Šír Ph.D.

Název práce:

Privatizace státních podniků na Ukrajině: Příklad Krivorižstal

Charakteristika tématu práce (max. 10 řádků):

Diplomová práce zkoumá privatizace státních podniků na Ukrajině. Konkrétně se jedná o privatizaci oceláren Kryvorižstal. Popisuje obecné fungování aukcí na Ukrajině, jaké významné faktory ovlivňovaly jednotlivé privatizace. Nejvíce se soustředí na propojení mezi politickou sférou a ekonomickou elitou (oligarchy) na Ukrajině a jejich vliv na privatizace. Pro tento účel byla zvolena analýza postavena na teoretickém konceptu neopatrimonialismu.

Vývoj tématu od zadání projektu do odevzdání práce (max. 10 řádků):

Počáteční vize práce zahrnovala i následnou reprivatizaci oceláren Kryvorižstal v roce 2005. Již krátce po počátečních rešerších a zhodnocení dat se ukázalo, že takový rozsah by odpovídal spíše dizertační práci nebo zcela separátní práci. Nakonec byla po konzultaci s vedoucím práce vybrána pouze první privatizace podniku, která proběhla v roce 2004. Práce je zakončena výsledky této aukce.

Struktura práce (hlavní kapitoly práce):

Úvod

Teorie a konceptuální vymezení

Privatizace na Ukrajině

Kučmův režim a jeho vliv na privatizaci v letech 1999 až 2004

Příklad Kryvorižstal

Závěr

Hlavní výsledky práce (max. 10 řádků):

Příklad privatizace oceláren Kryvorižstal potvrdil propojení mezi vládnoucími politiky a oligarchy ucházejícími se o státní podniky. Analýza rovněž ukázala, že prezident Kučma se pokoušel upevnit svou moc a zajistit si finanční a mediální podporu ze strany oligarchů výměnou za zprostředkování aukcí státních podniků do rukou oligarchů. Příklad Kryvorižstalu ukázal spolupráci mezi soupeřícími oligarchickými klany, kteří se ucházeli o perspektivní státní podnik.

Prameny a literatura (výběr nejpodstatnějších):

HAVRYLYSHYN, O.: The Political Economy of Independent Ukraine: Slow Starts, False Starts, and a Last Chance?. London: Palgrave Macmillan. 2017.
KUSZNIR, J.: Informal Networks and Corruption in Post-Socialist Societies. Koszalin Institute of Comparative European Studies. 2006.
FISUN, O.: Rethinking Post-Soviet Party Politics from Neopatrimonial Perspective. Demokratizatsiya. 2012.
BRATTON, M.: Neopatrimonial Regimes and Political Transitions in Africa. World Politics Johns Hopkins University Press. 1994.
ASLUND, A.: How Ukraine Became a Market Economy and Democracy. Washington, DC: Peterson Institute for International Economics, 2009.
Pravda.com
Корреспондент.net.

Jazyk práce:

Čeština

Podpis studenta a datum:

Tomáš Mitscherling 24.07.2021